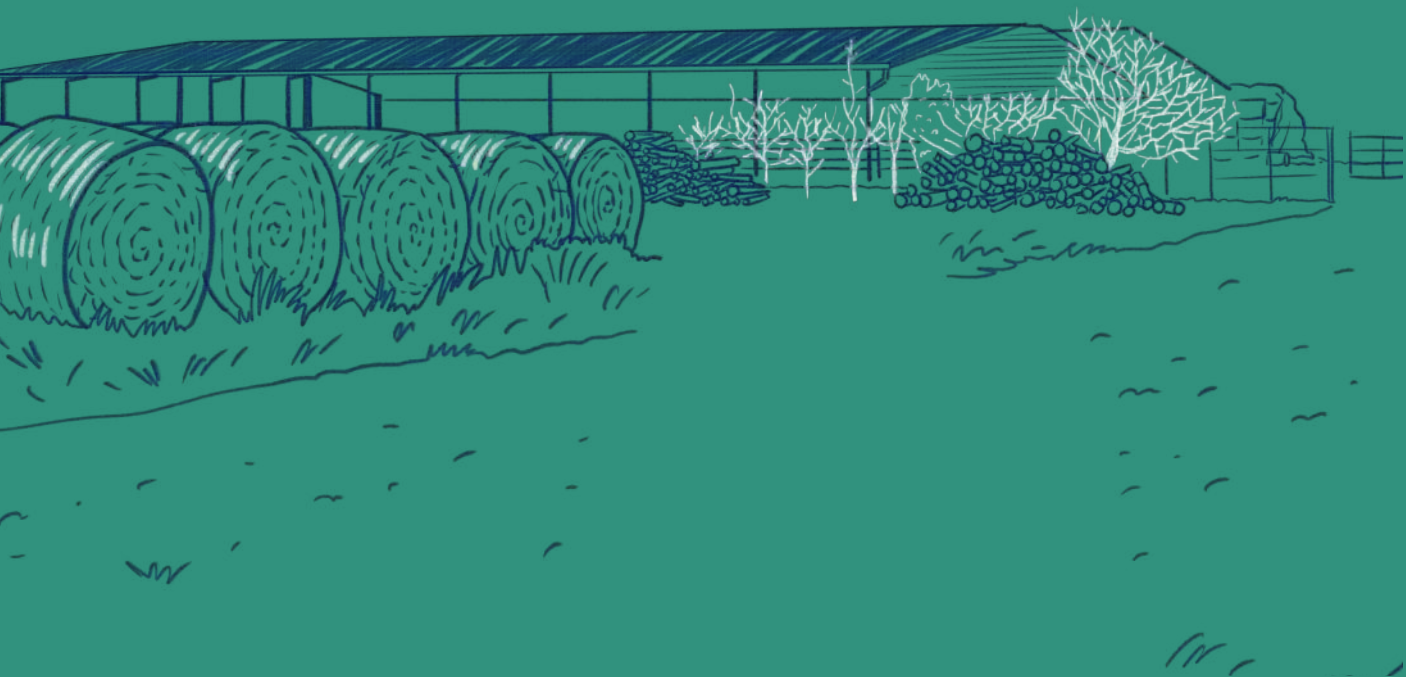

Dones rurals Dones de Girona

 Generalitat
de Catalunya

Dones rurals, dones de Girona. — Primera edició
Bibliografia
ISBN 9788419695666
I. Babot Riera, Nuri, editor literari II. Colomer Camarasa, Dúnia, editor literari III. Frigola, Judit, il·lustrador IV. Institut Català de les Dones. V. Títol: Dones de Girona
1. Dones — Catalunya — Girona (Província) — Biografia.
2. Dones en el medi rural — Catalunya — Girona (Província) — Biografia.
929-55.2(460.23 Gi-22)

Dones rurals, dones de Girona

© Generalitat de Catalunya
Institut Català de les Dones
Serveis Territorials d'Igualtat i Feminismes a Girona

Primera edició
Girona, setembre de 2024
Tiratge: 800 exemplars
Dipòsit legal: GI 983-2024

Recopilació i coordinació
Nuri Babot Riera i Dúnia Colomer Camarasa

Correcció del text
Ester Vidal Cayró
estertranslations.com/ca

Disseny gràfic i maquetació
Marta Montenegro Carreras
martamontenegro.net

Il·lustracions
Judit Frigola Fontacaba
juditfrigola.com

Impressió
Nexe Impressions
nexeimpressions.com

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència de Reconeixement – No comercial – Compartir Igual 4.0 Internacional de Creative Commons: en qualsevol explotació de l'obra autoritzada per la llicència caldrà reconèixer-ne l'autoria, no fer-ne ús comercial i difondre sota la mateixa llicència CC que aquesta obra original. La llicència completa es pot consultar a l'apartat dedicat a les llicències del web de Creative Commons: <https://creativecommons.org/licenses>

Dones rurals
Dones de Girona

Generalitat de Catalunya

Índex

Presentació	8
Biografies	10
Proposta d'activitats	110
Referències bibliogràfiques	112
Agraïments	118

Aquest llibre i l'exposició que hi va associada formen part del projecte “Dones rurals” impulsat per l'Institut Català de les Dones, que té la voluntat de reconèixer les aportacions que fan les dones del món rural a la societat, així com reivindicar el seu paper a les diferents vegueries del nostre país.

“Dones rurals, dones de Girona” s'ha construït gràcies a la col·laboració d'ajuntaments, consells comarcals, museus i entitats de dones, que han fet les seves propostes i han aportat documentació.

Les protagonistes d'aquest recull són 50 dones diverses. Hem optat per un criteri flexible amb el concepte de ruralitat. Hi hem volgut incloure dones que, provenint de pobles petits —alguns considerats avui en dia estrictament rurals, d'altres no—, s'han forjat una carrera molt lluny del que s'esperava d'elles en la seva època o el seu entorn. D'altres són nascudes a pobles i ciutats més grans, però s'han acabat dedicant al sector primari o han treballat donant servei a zones rurals o desateses al llarg de la història, amb feines tant imprescindibles com la pagesia, la ramaderia o els rescats de muntanya.

Sense saber-ho ni voler-ho, han esdevingut referents i la seva tasca ha estat vital per prestar servei a les seves comunitats: infermeres, mestres, telefonistes, carteres, llevadores, metgesses...

Potser us preguntareu què tenen en comú. Per a nosaltres és ben clar: totes elles, des del seu racó de món, han influït o influeixen positivament en el seu entorn, treballant més enllà del propi interès i buscant el bé comú. Cuiden la terra, el paisatge i les persones, recullen la història, fan recerca... En definitiva, s'esforcen per deixar aquest món millor de com se l'han trobat i sembren llavors de resiliència. Perquè allò que passa en l'entorn rural transcendeix més enllà d'aquest.

Esperem que el gaudiu, que el feu vostre, que el compartiu i que us animeu a organitzar activitats a partir de les propostes que trobareu al final del llibre.

Biografies

Dolors Agullé Perpiñà	12
Carme Barberà Margalef	14
Margarita Batlle Arpa	16
Mercè Bayona Codina	18
Montserrat Bosch Oliveras i Anna Maria Grabalosa Arnau	20
Anna Cabretosa Ferrés	22
Carme Casacuberta Comas	24
Quima Casas Carreras	26
Tura Cos Brugués	28
Gemma Dorca Juanola	30
Núria Duran Estarriola	32
Anna Espelt Delclós	34
Alba Falgàs Camps	36
Laura García López	38
Brigitte Garolera	40
Isabel Herraiz Vilà	42
Catalina Jacomet Perpinyà	44
Nuri Madeo Salvà	46
Barbara Magugliani Maggiolini	48
Cecília Marín Gratacós	50
Nuri Mercader Valls	52
Assumpció Moreno Oliva	54
Rosa Maria Moret Guillamet	56
Judit Nadal Feixas	58
Empar Pagès Pinsach	60
Pepita Palomeras Maspoch	62
Conxita Pijuan Casadevall	64
Judit Piñol Castillo	66
Imma Puigcorbé Sabata	68
Elvira Pujol Font	70
Conxita Radó Cruañas	72
Núria Riu Rosell	74
Laura Robles Perea	76
Cristina Sabeña Sabater	78
Carme Salvadó Recasens	80
Maria Rosa Sans Tintó	82
Raquel Serrat Tubau	84
Montserrat Soler Mas	86
Dolors Solés Bonany	88
Pilar Solés Payet	90
Dolors Soy Seguí	92
Anna Suquet Fontana	94
Rosa Torrent Cornet	96
Iris Triola Cors	98
Aminda Valls Sabaté	100
Plàcida Vidal Vila	102
Nativitat Vilagran Pujol	104
Marina Vilalta Fajula	106
Laila Mai White	108

Dolors Agullé Perpiñà

Retrats de la vida obrera

BANYOLES, 1911–1950

Dolors Agullé Perpiñà és la primera fotògrafa de qui es té notícia de Banyoles. Nascuda en una família obrera de pocs recursos, filla de Joan Agullé i de Florinda Perpiñà, la Dolors —coneguda amb el nom de Lola Agullé— era la germana gran de sis.

De molt jove va començar a treballar com a teixidora a la fàbrica de les Saques (a José Gimferrer SA). Amb només 13 anys, retratava companys i companyes de feina amb la seva "ratonera", una senzilla càmera de fotos de l'època. Avui dia encara hi ha un cert misteri en com la Lola va aconseguir aquella càmera i quin model exacte era. La seva inquietud artística i de documentació no era gens corrent per una noia de la seva edat de l'època.

En les fotos que ens han arribat, la majoria datades els anys quaranta, s'hi mostra la vida d'un barri humil i treballador. S'hi veu gent del veïnat treballant, fent petar la xerrada al mig del carrer o al costat de familiars. La Lola regalava moltes d'aquestes fotos a qui hi sortia i ni tan sols les signava.

Per desgràcia, el seu llegat fotogràfic no és extens. La Lola va morir prematurament, als 39 anys, quan durant un atac epilèptic va caure al rec on rentava roba. Com que les fotografies no les feia de forma professional i anaven sense signar, només el testimoni de les persones que coneixen el recorregut d'aquells retrats pot servir per recuperar-les.

Arran d'una investigació el 2021 de l'artista i fotògrafa italomexicana Cinzia Naticchioni Rojas sobre el patrimoni industrial de Banyoles, l'autora va quedar captivada per la figura de Lola Agullé. En certa manera, va tenir un paper important a l'hora de fer-la emergir de l'oblit.

Aquell mateix any, a través de la Xarxa d'Arxius Comarcals (XAC) i de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, es va fer una exposició virtual titulada "Dolors Agullé, la primera fotògrafa banyolina", l'autor de la qual és Josep Grabuleda Sitjà.

Carme Barberà Margalef

Tota una vida al moll

PALAU-SAVERDERA, 1938

A Roses la coneixen com la "Carmeta del Moll" o la "Carmeta de les Xarxes", ja que la vida de la Carme ha estat des de sempre vinculada al moll i a l'ofici de *remendadora**, és a dir, cosidora de xarxes.

Filla d'una família de pescadors i *remendadores*, la Carme va començar ben aviat l'ofici. Amb només 9 anys, el pare la va treure de l'escola perquè l'ajudés amb la pesca i aprengués a cosir xarxes. El pare ho veia com una manera de guanyar diners per poder comprar un terreny i construir unes cases per deixar en herència.

L'ofici li va ensenyar primer l'àvia i després la pràctica. Durant tres anys i tres mesos, recorda, aprenia i treballava els set dies de la setmana, sense cap remuneració.

Després d'aquest període, als 13 anys, va començar a remendar xarxes pel pare i altres pescadors que utilitzaven les tècniques del tresmall i la teranyina. Als 20 anys, va deixar de treballar pel pare i per les teranyines i va començar a treballar per dues barques d'arrossegament durant cinc anys.

Quan la Carme es va casar amb en Miquel Fonolleras, va tornar a treballar al tresmall, que és el tipus de pesca al qual es dedicava el seu home, juntament amb el seu cunyat i el sogre.

Des de llavors, ha passat la major part de la seva vida cosint xarxes per a la barca familiar, una feina que també va compartir amb el fill, tot i que aquest es va dedicar principalment a la pesca.

Després de moltíssim temps *remendant*, tot i la seva afició, als 80 anys la falta de vista la va obligar a retirar-se.

"La vista l'he perduda, però l'humor mai el perdré", afirma. En reconeixement de la seva dedicació, la Carmeta va ser guardonada per la Generalitat de Catalunya amb la Medalla de la Pesca Catalana.

Avui dia, ens narra les seves vivències amb poca vista, sempre amb bon humor i un somriure a la cara. I diu, ben convençuda: "Si pogués tornar a viure un altre cop, treballaria del mateix".

* En aquesta biografia utilitzem amb normalitat els termes *remendar* i *remendadora*, encara que els diccionaris de llengua catalana no els recullen, perquè així és com s'ha denominat sempre la feina d'adobar i reparar les xarxes i la persona que s'hi dedicava.

Margarita Batlle Arpa

L'ofici de connectar les veus del poble

BORDILS, 1936

L'ofici de telefonista ja és història, i a Bordils aquesta història porta el nom de la Margarita Batlle, "la Margarita de Can Vicens".

El telèfon va arribar a Bordils l'agost del 1950. En aquell moment s'inaugurava una nova forma de comunicació que canviaria la manera de relacionar-se i de treballar per a tot el poble.

A Can Vicens, la casa familiar dels Batlle, hi havia un local disponible, així que la centraleta i locutori es van ubicar allà. Aleshores, la Margarita tenia 14 anys.

"Ens en cuidàvem tota la família, sempre hi havia d'haver algú pendent del telèfon", explica. I havia de ser així perquè el servei es donava des de les 8 del matí fins a les 10 del vespre, un horari que defineix com a "molt sacrificat". "Mai podíem dinar alhora", recorda. I encara menys en dates assenyalades; Nadal i Setmana Santa eren èpoques de molta feina i les tardes del cap de setmana també.

En pocs anys, es va anar incrementant la feina, augmentava el volum de trucades i la Margarita es va convertir en la veu de la centraleta. "A Bordils vam arribar a tenir 135 números de telèfon", i la Margarita coneixia tots els números del poble i les veus del veïnat.

Però tot va canviar l'octubre del 1981, quan va arribar el telèfon automàtic. Amb l'automatització de les centraletes, l'ofici de telefonista va desaparèixer.

La part social, la relació d'amistat i la confiança que va establir amb les persones que trucaven és el que més enyora d'aquell temps, així com la relació amb les companyes telefonistes, amb qui intercanvien anècdotes i experiències.

La Margarita admet que si en aquella època li haguessin parlat del futur i de les possibilitats que ofereix el sector de la telefonia, li hauria costat de creure. "Sé que sona estrany, però, després de més de trenta anys fent de telefonista, no tinc ni utilitzo telèfon mòbil", admet.

*Plana excelsa i riallera,
virginal ruscla de mel,
tu ets la joia falaguera,
tu el tresor de primavera
que guarden els sants al*

*En tos camps, fa bo
la vianda com hi
en marges don gust
i mirant-se es'riba
que tu i el cel sou el*

*Com m'encisa pas
quan els blaus se
com un ni*

Mercè Bayona Codina

La poetessa que estimava la terra

HOSTALETS D'EN BAS, 1903 – COGOLLS, 1972

La Mercè va començar a escriure les primeres poesies als 17 anys i va continuar escrivint-les fins poc abans de morir, el 30 de setembre del 1972, als 69 anys.

Nascuda al mas pairal dels Carbonell, dels Hostalets d'en Bas, a la Mercè li agradava escriure sobre el territori i la màgia del paisatge que l'envoltava. Va començar els estudis de Magisteri a Tarragona, però ho va deixar el primer any perquè enyorava la terra. Així que va tornar als Hostalets d'en Bas i va seguir al mas familiar fins als 22 anys, quan es va casar. Aleshores, se'n va anar a viure a Cogolls, a la masia del marit, en Narcís Pruença, amb qui va tenir 7 criatures.

Tot i que les tasques de pagès i la família li ocupaven molt de temps, ella seguia escrivint. Les cròniques la descriuen com una dona pagesa, enamorada de l'entorn, de la seva gent i de la vida senzilla. I aquest enamorament es percep en la seva obra. La natura, la pàtria i la religió són els temes centrals dels 160 poemes que ens han arribat.

Es creu que molts dels poemes que va escriure s'han perdut. Segons explicava

la seva família, escrivia sense planificar-ho i sovint regalava els seus versos.

Pel que fa a la inspiració, ella mateixa comentava que els seus poemes estaven influenciats per Verdaguer i Maragall, però també per autors garrotxins com mossèn Joan Feixes, que era fill de la Vall d'en Bas, i la poetessa i música olotina Maria Concepció Carreras.

Els seus poemes es podien llegir al setmanari olotí *La tradició catalana*, on publicava regularment. Avui en dia es troben al llibre *Poesia*, un recull de poemes publicat el 1989 per iniciativa de la seva família amb pròleg i edició de Joana Campistol i Triadú.

Als anys noranta es van impulsar uns premis de poesia, investigació i recerca juvenil amb el seu nom, que es lliuraven durant les festes de la Santa Espina de Les Planes d'Hostoles. L'objectiu era reivindicar la seva figura, però també fomentar el coneixement de les valls d'Hostoles i d'en Bas.

Montserrat Bosch Oliveras i Anna Maria Grabalosa Arnau

Portadores de notícies

LES PLANES D'HOSTOLES, 1938 // COGOLLS, LES PLANES D'HOSTOLES, 1949

La Montserrat ha estat carter a Les Planes durant trenta-quatre anys: del 1968 al 2002.

Quan el carter anterior es va jubilar va començar l'ofici, embarassada de la seva segona filla i dalt d'una Vespino amb la qual cada dia recollia la saca de cartes, que aleshores arribaven amb el tren, per després repartir-les al poble.

"En aquells temps tot es feia d'una altra manera", explica. Era una època en què el servei de correus era molt actiu: cada dia calia repartir notificacions, cartes, postals, girs, reemborsaments... Això implicava treballar sense horaris, matinar per preparar la distribució de les cartes i comptar amb la col·laboració de tota la família quan arribaven dates complicades com Sant Josep o Nadal.

De la seva feina, el que més li ha agradat ha estat el tracte amb la gent: "Ho feia molt a gust", assegura. També reconeix que, quan es va jubilar, ho va trobar molt a faltar.

Per a l'Anna Maria Grabalosa, l'ofici de carter va ser una feina complementària a la seva activitat principal. Nascuda al mas de les Planelles de Cogolls, l'Anna Maria des de ben petita ajudava en les feines de pagès, però quan va tenir 14 anys va preferir anar a treballar a la filatura Majem de Les Planes. De més gran, es va casar amb en Josep Arnau del Fontanil, amb qui va tenir en Francesc i l'Anna.

Quan la filatura va tancar, en Josep de Ca l'Hoste, que era un oncle del seu marit i feia de carter a Cogolls, li va traspasar la feina el 1980. Ella havia hagut de tornar a fer de pagesa al Fontanil, i la petita paga de carter suposava una font addicional d'ingressos. No és que cobrés gaire, i sempre ho va haver de combinar amb les tasques de pagès, i més tard treballant en un hostel, feina que va deixar motivada per la il·lusió d'anar a veure el seu fill quan jugava a futbol amb el Futbol Club Barcelona. Abans de jubilar-se, el 2014, va muntar el seu propi allotjament de turisme rural.

Anna Cabretosa Ferrés

L'art de teixir complicitats

AGULLANA, 1931

L'Anna —o Anita, com l'anomenaven afectuosament— va néixer al Mas del Riberal de l'Estrada, un veïnat d'Agullana. La seva infància va transcórrer entre la vida al mas, ajudant sempre la família amb tota mena de tasques, i l'escola.

Als 23 anys es va comprar una casa a Agullana. Li va costar 17.000 pessetes; no gaire més tard, en pagava 20.000 "per una màquina per fer jerseis". I és que l'Anita tenia un talent especial per a la confecció: li agradava dissenyar jerseis que després teixia i que, un cop confeccionats, cosia amb l'ajuda de dues dones més del poble.

La vida de l'Anita, i també la del poble, va canviar quan la Joana Montasell, juntament amb dos dels seus fills i amb en Josep Jovell, van decidir convertir el petit taller tèxtil que tenien a Agullana en una fàbrica: Textiles Alto Ampurdán SA.

Les habilitats i l'experiència de l'Anita eren prou conegudes i li van proposar de treballar-hi com a encarregada. Era l'oportunitat de fer una feina que li encantava i de poder cotitzar i garantir-se una pensió de cara al futur.

Explica l'Anita que teixir sempre li ha agradat i que ha estat una manera d'expressar la seva creativitat; treballar a la fàbrica, a més, li va permetre gaudir de la feina en companyia d'altres dones.

La fàbrica va suposar una oportunitat per a ella, però també per a moltes dones d'Agullana i dels pobles del voltant, que van veure afavorida la seva economia. Mentre algunes treballaven a la fàbrica, altres ho feien des de casa, on confeccionaven peces que després els recollien i duïen a la fàbrica. Això els permetia conciliar la vida laboral i la familiar.

També va facilitar la relació social entre les dones dels pobles i, no cal dir-ho, la seva autonomia i autoestima.

La "fàbrica de jerseis" d'Agullana va tancar les portes el 1993, després de trenta anys dedicada a la confecció de gènere de punt per a la mainada.

Carme Casacuberta Comas

Passió pel vi i la natura

MASIES DE RODA DE TER, 1964

Les grans passions de la Carme són el vi i la natura. I d'aquestes aficions, compartides amb el marit, l'Antoni Pena, n'ha fet la seva vida.

Somiaven poder fer algun dia el seu propi vi, així que van posar fil a l'agulla. L'any 2000 la parella va comprar el Paratge Olivardots a Capmany. I poc després, amb 40 anys, la Carme va fer un gran canvi de vida: ho va deixar tot per tornar a la universitat, i a la seva llicenciatura de Ciències Químiques n'hi va afegir una altra en Enologia.

El 2006 el somni es convertia en realitat i fundaven el celler familiar Vinyes d'Olivardots. La Carme, viticultora i enòloga, va començar a dirigir el nou projecte de vida en terra empordanesa amb una filosofia molt clara: elaborar vins que mostrin fidelment el paisatge, el *terroir* i la puresa d'unes varietats autòctones.

L'any 2015, la Carme entra a formar part del Panel de Tast Oficial de Vins de Catalunya de l'Institut Català de la Vinya i el Vi (INCAVI).

El 2016, a tot l'aprenentatge covat en aquests anys s'hi suma el talent de la filla, la Carlota, que aporta implicació i coneixements molt valuosos per al futur del projecte familiar.

Any rere any, el resultat del seu treball queda demostrat amb l'aparició dels vins del celler en prestigioses guies com *Wine Advocate*, *Peñín* i *Guia de Vins de Catalunya*, entre d'altres.

Així mateix, el celler ha obtingut grans premis en diversos concursos i ha estat reconegut com a Millor Projecte Ecològic als Premis Vinari 2022.

Dona de mètode, rigor i ciència, sempre amb la mirada posada en nous reptes, el 20 de juny de 2023 és elegida presidenta del Consell Regulador de la Denominació d'Origen Empordà i es converteix en la primera dona que dirigeix aquest organisme des de la seva creació l'any 1975. Aquest càrrec li permetrà continuar treballant amb fermesa i compromís per a la millora de la zona vitícola que li va canviar la vida.

Quima Casas Carreras

Córrer com a filosofia de vida

SANT MARTÍ SACALM, 1951

Nascuda a Sant Martí Sacalm, però establerta des de ben joveneta a Sant Feliu de Pallerols, la Quima, filla d'en Siset i la Rosita, és la germana gran de quatre. Va treballar en els sectors de l'hostaleria i el tèxtil fins que el 1975 es va casar amb en Josep. Dos anys després, naixia el fill Lluís i també la seva passió per córrer.

D'entrada, ella sempre explica que va decidir córrer per perdre el pes agafat durant l'embaràs. Tot va començar amb una Pujada a La Salut. Ella i les seves xiruques van córrer la distància entre el Firal i el santuari de la Mare de Déu i va quedar primera en la categoria femenina. La Quima va participar en aquesta prova durant molts anys i el seu rècord personal va ser de 0:27:13.

Al principi no va ser fàcil, era una època en què a Sant Feliu de Pallerols ningú corria, ni homes ni dones. A la Quima poca gent l'entenia, però comptava amb el suport del marit, que va ser fonamental. A partir dels anys vuitanta ja se la considerava pionera en l'atletisme de fons i un referent, tant en

l'àmbit català com en l'estatal. Aquest fet va despertar l'interès de les marques esportives i va permetre que es professionalitzés en el món de l'esport. Va estudiar Educació Física i va exercir a diferents llocs fins que es va jubilar.

El seu llegat esportiu és ple de triomfs: ha estat set vegades campiona de Catalunya de marató; tres vegades campiona d'Espanya de gran fons i tres vegades campiona d'Espanya dels 100 quilòmetres, entre d'altres.

El 2012 la Generalitat li reconeixia la trajectòria com a esportista amb el lliurament de la Medalla de l'Esport.

Fins avui ha corregut 162 maratons a escala nacional i internacional i continua amb els èxits. El 2024 ha participat en la Marató de Barcelona i ha aconseguit l'or en la Categoria F70 amb un temps de 5:14:57. Era l'atleta federada més gran present a la prova.

Després de més de quaranta-cinc anys corrent, continua participant en curses populars.

Tura Cos Brugués

Una vida al costat de les dones

OLOT, 1938

"Mentre pugui defensaré els drets i els interessos de les dones", assegura la Tura. I qui la coneix no dubta d'aquestes paraules.

Ja des de molt joveneta, assegura, es va adonar que "les dones en general eren les grans sacrificades". Recorda que, aleshores, "si es quedaven a casa per cuidar la família, no tenien temps per a elles ni independència econòmica. Si treballaven, no tenien temps per dedicar-se als seus interessos. En canvi, els homes, quan acabaven la jornada laboral, podien gaudir del temps lliure per dedicar-se a fer esport o a altres activitats".

El 1992, "conscient de la manca d'igualtat que imperava a la societat i de les discriminacions i limitacions que patien les dones, que comportaven manca d'oportunitats pel sol fet de ser dones", la Tura va engrescar les amigues, i elles altres amigues que tenien, perquè s'unissin a una causa: la creació d'Alba, l'Associació de Dones de la Garrotxa. La presentació a la societat garrotxina es va fer el 24 d'abril de 1992, amb 20 sòcies i el compromís ferm de treballar pels drets i interessos de les dones.

Al llarg de vint anys, la Tura ha estat al capdavant de l'associació com a presidenta, tasca que ha combinat amb la seva feina d'administrativa i amb la vida familiar, com a mare de dos fills i àvia de tres netes i un net.

L'associació ha fet molt bona feina durant tots aquests anys, té un prestigi consolidat i continuen treballant de manera molt activa a la comarca. "Actualment passem de 300 sòcies", explica la Tura que, tot i haver deixat la presidència, continua molt vinculada a l'entitat.

I és que, de feina, malauradament, no els en falta. "Tenim nous reptes que han aflorat que no existien, o potser és que no ens en fèiem prou el càrrec: la violència vicària, l'assetjament sexual, les violacions, la globalització i el canvi climàtic...".

I conclou: "En fi, encara hi ha molt per fer, no hem pogut trencar el sostre de vidre, però totes plegades l'hi hem fet una bona esquadra".

Gemma Dorca Juanola

Una forestal que rema per un món millor

FIGUERES, 1975

La primera relació professional de la Gemma amb el món forestal va començar de ben joveneta, quan va treballar durant tres estius com a guaita a Sant Pere de Rodes.

Aquest fet, juntament amb l'assistència a un taller d'ocupació en treballs forestals on va descobrir la silvicultura i el coneixement de la flora i la fauna, van fer que decidís dedicar-se a aquest sector.

L'estrena professional va ser a la Fundació per a persones amb discapacitat ALTEM, on ha estat cap de brigada durant catorze anys. Ha tingut l'oportunitat d'ensenyar a un munt de joves com fer treballs d'aclariment, de desbrossament i recuperació del medi natural, de franges de protecció contra incendis, de repoblament de zones malmeses i altres treballs per a la conservació i la millora del medi natural.

Amb la mateixa motivació, actualment treballa a la Cooperativa E.I. Foresterra com a cap de brigada d'un grup de persones en risc d'exclusió social, a les quals ensenya l'ofici forestal, sobretot de conservació i construcció amb la tècnica de la pedra seca.

En tots aquests anys, la Gemma s'ha anat formant en diferents disciplines: cursos de silvicultura, d'espais degradats i obra civil, de poda en alçada i seguretat en grimpada, de motoserrista en l'àmbit europeu...

Reconeix que ha estat un repte, perquè és un sector força masculinitzat i que requereix bona corpulència, però és un ofici que li permet treballar i gaudir del bosc i la natura acompanyada de persones molt especials i enriquint-se mútuament.

A banda del seu fort lligam amb el món forestal, la Gemma és una amant dels esports minoritaris, concretament del rem amb llagut català. Amb aquest esport ha competit a campionats de Catalunya i de l'Estat espanyol i a la primera regata de la Bandera de la Concha a Sant Sebastià. Així, també ha contribuït a millorar el renom del rem en l'àmbit femení.

A dia d'avui, amb la mateixa empenta del principi, la Gemma treballa per protegir, restaurar, preservar i gaudir dels paratges i la natura.

Núria Duran Estarriola

Avorrir-se no és una opció

CAMÓS, 1940

La Núria de Camós sempre ha volgut ser pagesa i es reconeix "feliç" amb la vida que porta. "Sempre m'he estimat més estar entre el bestiar que fent feines de casa, i això va ser una de les coses que més va agradar als sogres", assegura.

La vida de la Núria, des de sempre, ha estat un no parar. A més d'assumir les tasques de l'explotació lletera que tutelava amb el seu home —en Miquel—, de portar la casa i pujar la mainada, feia tots els cursos del que podia. Té diplomes de comptabilitat, de cooperativisme i comercialització, de formació integral de la dona pagesa, de gimnàstica, de socorrisme, de seguretat i higiene en el treball, de voluntariat domiciliari, d'iniciació a la informàtica o fins i tot un de màrqueting per a dones pageses que el va fer per poder contrarestar, i que no "em prenguin massa el pèl quan em venen a vendre coses".

Aquesta activitat permanent, i el seu caràcter, l'ha dut a ser membre de la Comissió de Festes de l'Ajuntament, de

Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya, representant a la Cambra Agrària, o fins i tot a presentar actes locals.

Però encara té moltes més coses per dir i fer i, per això, sempre va acompanyada d'un full de paper i d'un bolígraf per apuntar, on sigui i quan sigui, allò que li passa pel cap: "un pensament, un poema o un sentiment...", diu.

La Núria viu en un entorn privilegiat, envoltada de natura viva, en una masia tradicional, amb els camps i al bosc al costat i fora del nucli urbà de Santa Maria de Camós. Àvia i besàvia orgullosa de la família, recorda el temps de la seva infància i joventut, quan no tenia ràdio i la seva afició a escriure la feia anar a comprar diccionaris, o bé es distreia cantant les cançons que havien ballat els diumenges. "Ara, en canvi, la mainada té de tot, i encara diuen que s'avorreixen..., poc que la coneixia jo aquesta paraula! Jo només tenia una nina que em va durar tota la infància... I és per això que sovint em pregunto: "Són més feliços ara?".

Anna Espelt Delclós

En harmonia amb el territori

FIGUERES, 1976

L'Anna Espelt està al capdavant d'Espelt Viticultors, el celler familiar que el seu pare i el seu avi van fundar el 1999. Ella s'hi va incorporar després d'estudiar Biologia i Enologia a Barcelona, Tarragona i Califòrnia. Al principi en gestionava la viticultura, poc després va passar a ser la cap d'enologia i el 2011 en va assumir la direcció.

L'aposta de l'Anna ha estat fer una viticultura ecològica i conscient. Ja en els primers anys al capdavant de l'empresa familiar, va impulsar la transició cap al cultiu ecològic de les vinyes i va aprofundir en l'estudi de les varietats locals i del terrer empordanès.

El 2013 va ser un any clau per al celler: amb la presentació del vi Lledoner roig es recuperava una varietat local fins llavors oblidada. Aquest va ser el primer d'una sèrie de vins profundament empordanesos.

El coneixement de les varietats locals i la recerca constant en viticultura —introducció de cobertes vegetals, reconstrucció de parets de pedra seca, cultiu ecològic, recuperació de

varietats adaptades al clima, conservació dels sòls— han aconseguit donar als vins Espelt un caràcter únic i en harmonia amb el territori.

Paral·lelament, des de l'inici, l'Anna ha participat en la recuperació del conreu de la vinya a la finca de Mas Marès, en col·laboració amb el Parc Natural del Cap de Creus, el seu projecte més personal. En aquesta zona, el 2003 s'hi van tornar a treballar extensions notables que havien estat en desús des de la fil·loxera.

L'activitat agrícola que l'Anna ha impulsat en aquesta àrea va acompanyada d'elements i actuacions que afavoreixen la diversitat al territori, tant pel que fa a la flora com a la fauna salvatge. Aquestes accions són essencials per aconseguir un espai agrari d'alt valor natural, en la línia dels objectius de conservació del Parc Natural del Cap de Creus. Aquest projecte és un referent arreu de l'Estat i a Europa per la gestió de la biodiversitat, la prevenció d'incendis en una zona especialment castigada pels focs i la resiliència de les vinyes davant del canvi climàtic.

Alba Falgàs Camps

Cultivar la terra per cuidar les persones

TORROELLA DE FLUVIÀ, 1979

L'Alba va néixer en una família de tradició pagesa, i ja de ben petita acompanyava el padrí Ventura, el seu besavi, a l'hort familiar, on tenien cura del cultiu de les hortalisses. Així va néixer la seva passió pel camp.

De ben jove va decidir estudiar a l'Escola Agrària d'Amposta i molt aviat es va voler dedicar a la producció agrària ecològica. El primer gran aprenentatge el va adquirir durant unes pràctiques que la van portar uns mesos a Ramlingen, Alemanya, on a finals dels noranta l'agricultura ecològica estava ja molt més consolidada en comparació amb Espanya, on tot just se'n començava a parlar. Després de passar un temps a París i Grècia va tornar a l'Empordà, on viu actualment.

El seu interès per conèixer les propietats dels aliments i la millor manera de cuidar-los i cultivar-los l'ha portat a estudiar nombrosos cursos, com un d'alimentació ortomolecular a la Universitat de Vic, un d'agricultura ecològica a Manresa o un de medicina germànica.

Altres tipus de coneixements que ha anat adquirint amb el temps són sobre osteopatia craneosacral, dieta i nutrició, reflexologia podal, radioestèsia i altres tècniques ancestrals de curació. Tot plegat li dona avui en dia una perspectiva àmplia i holística que pot aplicar a les feines del camp de manera integrada.

Actualment treballa en diverses finques, segueix amb la producció ecològica i ven el producte a mercats setmanals de diferents pobles, com Banyoles i Olot, o durant l'estiu a Viladamat.

El seu caràcter decidit i el seu tarannà treballador l'han dut a tirar endavant en un món laboral on considera que les dones encara són minoria.

L'objectiu principal de l'Alba és treballar la terra per crear aliments amb alt valor energètic per a les persones, i, sobretot, fer-ho amb harmonia i amor per aconseguir un equilibri amb l'entorn.

Laura García López

La transhumància més dolça

PORQUERES, 1990

"Soc apicultora, una feina dura i sacrificada però que m'apassiona i que em dona una gran sensació de llibertat", diu la Laura.

A la Laura, amant de les plantes, el contacte amb el món de les abelles li va arribar a través d'en Sergi, la seva parella. Al principi com una afició, però ben aviat, amb l'ajuda de mestres competents i apicultors experts, va esdevenir una professió.

Pel camí, es van formar en apicultura artesanal i professional, en la cria d'abelles, en tècniques d'apicultura orgànica utilitzades a l'explotació... I el 2017 van crear Dolça Abella, la petita empresa apícola familiar.

Tot i que la seu de Dolça Abella és a Crespià, on tenen la botiga i l'obrador, els abellars que gestionen es troben en diferents paratges naturals de les comarques de Girona, lluny d'insecticides, plaguicides i contaminants.

"Per arribar on som, hem hagut de provar molts emplaçaments, descartar-ne d'altres, hem viscut mil aventures i espero poder viure'n moltes més gràcies a elles", explica la Laura. Les aventures s'incrementen a l'estiu, amb les transhumàncies

que fan de nit, des del Cap de Creus fins als Pirineus, per traslladar les abelles sempre al millor entorn possible. "No sé si és per l'adrenalina que es desprèn quan carreguem totes les abelles al remolc cap al Pirineu, però quan acabem la sensació que tinc en veure les nostres abelles en paratges tan naturals m'emplena i, encara ara, m'enganxa", assegura.

La seva manera de treballar els permet obtenir diferents varietats de mel, totes de producció pròpia i recol·lectades en diversos paratges: mel de castanyer, de cap d'ase, de romani, de bruc, de bosc, de muntanya i mil flors.

A banda de la mel, a Dolça Abella són recol·lectors de pol·len, elaboren tintures i ungüents de pròpolis i diferents tipus de cera.

Tota la família participa en totes les tasques amb un objectiu comú: protegir les abelles i donar a conèixer els diversos productes que ofereix aquest insecte. Per això, també ofereixen la possibilitat de visitar les seves instal·lacions i que qualsevol persona pugui descobrir l'art mil·lenari i natural de l'apicultura i la feina que hi ha darrere d'un pot de mel.

Brigitte Garolera

La revolució i el compromís amb l'ofici

PERPINYÀ, 1969

La Brigitte ja fa més de vint anys que lidera, al costat del marit, l'explotació familiar Can Parellà de Serinyà, on tenen 600 ovelles i 8 hectàrees de cultius herbacis.

Ella va entrar al món de la pagesia el 2002, quan es va casar. Fins aleshores, treballava a l'administració de Perpinyà. Explica que marit i sogres li han ensenyat l'ofici, tot i que ha complementat l'aprenentatge amb formació diversa.

La Brigitte està convençuda que ella aporta a l'explotació un especial bon tracte amb els animals. I les dades ho demostren: amb la seva arribada van millorar substancialment els índexs productius de l'explotació gràcies a la seva especial dedicació a la cria dels xais, perquè, tal com diu ella, sempre ha tingut vocació d'infermera pediàtrica. De fet, s'ha estat formant en fitoteràpia amb l'objectiu de cuidar els animals amb productes naturals per evitar els antibiòtics.

Ja fa anys que van decidir reconvertir la producció al sistema d'agricultura i ramaderia ecològica i que van impulsar la venda

directa dels xais que crien a l'explotació. Aprèn i comparteix els coneixements amb professionals de l'Associació de Productors i Elaboradors Ecològics de Girona, ASPEGI.

La Brigitte també es dedica a recuperar antics oficis. Selecciona, renta, carda i fila la llana de les seves ovelles i alhora assisteix a fires perquè li agrada fer divulgació i donar cursos de formació de filatura de llana.

Dona d'empenta, des del 2020 és la presidenta de la Cooperativa Agrícola de Banyoles —la única de Catalunya que actualment és dirigida per una gerent i una presidenta—, i ha estat la responsable nacional del sector d'oví i cabrum del sindicat agrari Unió de Pagesos.

El 2023, amb l'associació Ramaderes.cat, va impulsar la campanya "Foc als papers" per denunciar l'excés de tràmits burocràtics, i és activista, entre d'altres, de Som pastores, Sense pastores no hi ha revolució i Ramaderes de Catalunya. Ella es defineix com una "revolucionària", defensora de l'empresa agrària familiar lligada al territori i compromesa amb la visibilització de la dona en el món rural.

Isabel Herraiz Vilà

La vocació d'ajudar

VIC, 1949

El 2023 la Isabel va rebre la Medalla de la Vila de Maçanet de la Selva. D'aquesta manera, el poble on ha viscut bona part de la seva vida li agraïa i reconeixia "una vida dedicada a cuidar les persones i, en especial, la gent de Maçanet de la Selva".

La vocació de la Isabel per ajudar la societat va néixer durant la seva infantesa, quan assistia els familiars metges amb les tasques senzilles. Aquest ambient la va portar a estudiar per ser Ajudant de Tècnica Sanitària (ATS) a l'Hospital Clínic de Barcelona, i a treballar durant els primers anys a l'ambulatori de Vic i a l'actual Hospital Josep Trueta de Girona.

Quan es va casar amb el farmacèutic Lluís Riera, amb qui ha tingut un fill i dues filles, el matrimoni es va proposar establir una farmàcia pròpia a Vic, però malauradament no va ser possible. Aleshores, els van parlar d'un poble que podia ser un bon lloc per establir una farmàcia: Maçanet de la Selva. I, un cop aconseguit el permís, s'hi van traslladar i van obrir la farmàcia al bell mig del nucli, a la plaça de l'Església.

El 1983, un cop convalidats els estudis com a diplomada d'Infermeria de Girona, la Isabel es va unir a un projecte per organitzar guàrdies

a l'actual Àrea Bàsica Sils-Vidreres-Maçanet-Riudarenes. Un projecte innovador en el seu moment que donava servei a l'entorn rural i que va ser considerat pla pilot.

També en aquesta època es va incorporar com a vocal a l'Associació Catalana d'Infermeria, i durant uns anys va treballar en diferents ambulatoris de La Selva i el Gironès.

Tot i la seva gran vocació per la infermeria, la falta de personal va fer que passés els últims anys laborals a la farmàcia familiar.

A banda de la seva tasca professional, la Isabel ha estat al capdavant de dues entitats amb les quals encara col·labora. El 2014, l'alcalde de Maçanet de la Selva li va demanar liderar l'Associació Contra el Càncer del poble. Més endavant, la Isabel va decidir fundar l'Associació Isabel Solà, en memòria de la monja que va ser assassinada el 2016 a Haití i que havia fet pràctiques d'infermeria a Maçanet de la Selva. Aquesta associació té com a objectius acompanyar i assistir les persones amb necessitats especials.

La Isabel es va jubilar definitivament com a infermera l'any 2020. Del que no s'ha jubilat, però, és de cuidar la gent que l'envolta.

Catalina Jacomet Perpinyà

Un vincle profund amb els animals

MAS PALOU, ROSES, 1941

La Catalina, coneguda com "la Cati", ha viscut tota la vida cuidant els animals, "amb molts sacrificis", reconeix, però amb la ferma convicció que ho ha fet bé. "Els animals han estat feliços al meu costat. Molt feliços", assegura.

La Cati va néixer al Mas d'en Palou de Roses el 22 de juliol de l'any 1941. Ja des de ben petita, va començar el seu camí com a pagesa, ajudant la família amb les tasques del mas.

Es va quedar allà fins que es va casar amb en Martí Trias i es va traslladar a viure al Mas de Can Trias, situat al nucli de Pedret. En arribar a Pedret va seguir amb l'ofici de pagesa, cuidava les vaques i tota mena d'aviram. Fins que, un bon dia, un veí li va oferir comprar un ramat, i així es va fer pastora. Explica que en va aprendre tota sola i que ben aviat va descobrir que allò era el que més l'apassionava.

La Cati matina cada dia per ocupar-se de les terres i del bestiar. Alimenta els gossos, gats, gallines i conills que té a casa..., però el que li ocupa més temps és la seva vocació: cada dia pastura durant hores unes 250 ovelles, a les que cuida i considera com la seva família, ja que va quedar vídua fa més de vint anys i no ha tingut fills.

El 2022 la Cati va protagonitzar un curtmetratge dirigit per Maria Velasco Bech, *Vull ser pastora*, on parlava de la seva vida i de la passió per les ovelles. Aquest curt va rebre 2 premis VOC (Versió Original en Català), que volen reconèixer els millors curtmetratges, sèries web, videoblogs i nous formats audiovisuals realitzats originalment en català. El documental es va incloure en la programació del Festival Internacional de Cinema en Català.

Nuri Madeo Salvà

Treballar per deixar el món millor de com ens l'hem trobat

LA CELLERA DE TER, 1981

La Nuri va néixer en una família que no venia precisament de la pagesia. El seu pare es dedicava a la construcció i la mare feia cadires de balca. De petita vivia a La Celler amb els pares, els germans i l'àvia. La seva infància va transcórrer entre jocs, partits de bàsquet i l'escoltisme, amb el qual encara està vinculada després de tants anys.

Va estudiar a l'Universitat de Girona la diplomatura d'Enginyera tècnica agrícola especialitzada en explotacions agropecuàries, i acabada la carrera es va posar a treballar com a assessora agrícola en el món de la fruita dolça, sobretot de la poma de Girona. Va ser tècnica d'una agrupació de defensa vegetal (ADV) durant més de deu anys, assessorant i cuidant centenars d'hectàrees de fruita de Girona.

Amb el naixement de les criatures, a ella i la seva parella se'ls va despertar l'interès per un canvi de model en l'agricultura, per obtenir millors resultats i més sostenibles, quan van començar a estudiar, investigar i practicar l'agricultura regenerativa. Aquest tipus d'agricultura busca millorar la qualitat del sòl, tant en l'aspecte mineral com microbiològic. Pretén ser resilient i sostenible, amb la producció d'aliments, la terra i les persones

que hi vivim. La Nuri explica amb entusiasme que l'agricultura regenerativa captura més carboni del que genera i, per tant, és un element clau per posar fre al canvi climàtic.

Aquesta inquietud i ganes de seguir aprenent va fer que tota la família de la Nuri s'embarqués en l'aventura d'anar a viure durant tres mesos a Austràlia per aprendre sobre maneig holístic de vaques i permacultura. Una altra estada llarga la van fer als Estats Units, i la que va durar més va ser a Menorca, on ja feia anys que assessoraven finques abans d'anar-hi a viure.

Després de voltar món, tornen a estar establerts a Pedret i Marzà. La Nuri explica que treballa en més d'una feina: de mare per deixar unes persones millors per al nostre planeta; d'agricultora a la finca familiar de Can Font per produir uns aliments altament nutricionals, sans i respectuosos amb el medi ambient; i de divulgadora de l'agricultura regenerativa per ajudar els agricultors a fer el canvi cap a una agricultura respectuosa i millor per al planeta.

Inquieta de mena, des del 2023 és cofundadora de l'Aliança Europea d'Agricultura Regenerativa EARA (*European Alliance for Regenerative Agriculture*).

Barbara Magugliani Maggiolini

Estimar el vi, cuidar el paisatge

CORBETTA (MILÀ), 1971

A la vida de la Barbara hi ha dues etapes molt diferenciades, on conviuen l'amor per l'arquitectura i l'ecologia.

Nascuda en un petit poble de la Plana Padana, Corbetta, la Barbara es va traslladar a Milà per estudiar el batxillerat artístic i posteriorment la carrera d'Arquitectura. Ja en l'època universitària va començar a treballar en la restauració d'habitatges històrics en diferents despatxos de Milà i rodalies, tasca que va continuar fins el 2007.

Durant la seva etapa d'estudiant, la Barbara va conèixer i es va involucrar en associacions ecologistes que treballaven per apropar els productes ecològics i de producció local a la ciutat a través de mercats, xerrades, cooperatives de consum o altres iniciatives.

El 2007 la seva vida va fer un tomb. El seu company va heretar una gran finca familiar situada a la zona d'Els Aspres, a la serra de l'Albera, i van decidir instal·lar-s'hi i treballar per conservar-ne el gran patrimoni ambiental, paisatgístic i històric. Durant dos anys, la Barbara es va formar com a viticultora i el 2010 la parella

començava el seu projecte vinícola: naixia el celler La Gutina, on des d'aleshores elaboren vins naturals i ecològics.

A La Gutina també mantenen i potencien la biodiversitat de la regió: treballen en el manteniment i defensa del patrimoni paisatgístic i col·laboren amb ramaders i entitats ecologistes per a la protecció i millora dels estanys de La Gutina, inclosos dins l'espai de la Xarxa Natura 2000 (xarxa europea d'espais naturals per fer compatible la protecció de les espècies i els hàbitats naturals i seminaturals amb l'activitat humana).

La Barbara és sòcia promotora del Gremi de Vinyataires Lliures per la defensa i la promoció del petit viticultor artesà i sòcia activa de l'Associació de Productors de Vins Naturals a Espanya, per la divulgació i la defensa del vi natural.

A banda de les vinyes, la Barbara ha posat tots els seus coneixements i passió per l'arquitectura en la restauració d'una petita casa de turisme rural, situada molt a prop del mas, que permet als visitants passejar entre vinyes, oliveres i camps gaudint de la natura i el silenci.

Cecília Marín Gratacós

Obrir camí per a la salut de les dones

BANYOLES 1903 – BARCELONA 1959

Cecília Marín Gratacós va ser la primera metgessa que es va inscriure al Col·legi de Metges de Girona. Ho va fer el 27 d'abril de 1929, amb el número 531.

La vocació per la medicina va néixer de l'admiració que sentia cap a la seva tia, la ginecòloga i pediatra Montserrat Bobé i Marsal, una de les primeres dones que van obtenir el títol de metgessa a Catalunya.

Seguint l'exemple de la tia, la Cecília també es va dedicar a la pediatria i la ginecologia. Va tenir consulta a Girona durant cinc anys, però la seva carrera es va desenvolupar sobretot a Barcelona. Al barri de Can Tunis va dirigir un centre de puericultura i a la Clínica Mèdica de la Facultat de Medicina de Barcelona va ser metgessa ajudant.

Va dedicar bona part de la seva carrera a la salut reproductiva i, per primera vegada a Catalunya, va realitzar una fecundació artificial. El 1934, junt amb el seu marit, el metge i bacteriòleg Antoni Valls, van publicar un treball sobre l'epidèmia estreptocòccica que va patir Catalunya entre el 1929 i el 1933. Gràcies a aquest estudi va rebre la Medalla

d'Or de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona i va ingressar en aquesta institució. Entre els seus treballs més destacats n'hi ha un sobre les proves tècniques analítiques per diagnosticar l'embaràs i un altre sobre les relacions de la flora vaginal amb el pH del medi i amb les carències alimentàries.

Però la seva carrera professional es va interrompre bruscament el 1938 quan, arran d'una falsa denúncia, la van empresonar durant uns mesos al castell de Montjuïc. En sortir-ne, amb la salut afectada, es va dedicar a treballar per a institucions alemanyes establertes a Barcelona i al Col·legi Alemany on, de manera pionera, va instaurar revisions mèdiques a les alumnes.

Va deixar la pràctica de la medicina el 1948, amb la salut ja molt compromesa.

La Reial Acadèmia de Medicina va crear el Premi Cecília Marín per reconèixer la trajectòria professional de metges i metgesses. A Banyoles, la seva vila natal, han batejat un carrer amb el seu nom i el Col·legi de Metges de Girona l'ha homenatjada amb diversos articles al seu Butlletí.

Nuri Mercader Valls

El triomf de la tenacitat

ULLASTRET, 1940

Recuits Nuri és una petita empresa familiar nascuda el 1972 gràcies a l'empenta i esforç de la Nuri Mercader.

Aleshores, la família tenia un ramat de cabres i la Nuri va pensar que amb la llet que donaven podien fer un bon producte. Així va néixer el recuit de drap d'Ullastret, un producte elaborat per ella mateixa, amb un gust i textura que de seguida va enamorar tothom que el tastava. Com que en aquella època no hi havia cap restaurant a Ullastret, els primers en tastar-los i encarregar-ne per als seus clients van ser uns coneguts que tenien un restaurant a Peratallada.

El boca-orella va fer la resta i ben aviat la Nuri va començar a repartir recuits de drap als negocis dels pobles del voltant. L'èxit va suposar canviar la cuina de casa per un obrador professional. Però no ho va tenir fàcil. Explica que va haver de convèncer la família, sobretot el pare i el marit, que pensaven que la dona s'havia de quedar a casa.

Tot i els obstacles, la Nuri va tirar endavant. Recorda els dies que va anar sola a

l'Ajuntament per gestionar tota la paperassa o com s'organitzava per fer el repartiment de recuits aprofitant la ruta que havia de seguir per acompanyar les filles a escola.

Més de cinquanta anys després, explica que està orgullosa de tot el que ha aconseguit. L'empresa familiar ja ha passat a la segona generació. La seva filla i el gendre s'han posat al capdavant d'un negoci que amb el pas del temps ha ampliat l'oferta. A Recuits Nuri avui també hi trobem mató, quallada, formatge fresc i semicurat, pastís de recuit de drap, flam de recuit, iogurt, mantega de cabra... I una novetat força recent: el xuixo de recuit.

Tot elaborat sempre "de manera artesana i amb una bona dosi de delicadesa i passió". I també amb molt d'esforç, perquè com que són productes de caducitat curta cal fer-los i repartir-los cada dia.

La Nuri està contenta de l'èxit obtingut i del que sap que arribarà: la neta ja ha dit que també vol continuar amb l'empresa i oferir nous productes.

Assumpció Moreno Oliva

L'orgull de ser pagesa i mestra

SILS, 1958

"Sí, soc dona i pagesa i mestra. I onejo ben alt les dues vocacions/professions", diu l'Assumpció.

Va néixer en una família pagesa, la mare n'era la pubilla. I, des de sempre, tant a ella com a la seva germana, els van ensenyar que la feina s'havia de fer: tant si era munyir vaques com donar menjar als animals o portar el tractor... "Ens deien: oi que si haguéssiu sigut nens seria normal? Doncs sou nenes i també ho és. Poques eren les famílies que pensaven i actuaven així", reconeix.

L'Assumpció va estudiar Magisteri, però cada dia, a primera hora del matí, treballava a la granja. Després es dutxava i agafava el cotxe de línia fins a la facultat, a Girona. "Ens deien que qui ens pagava els estudis no era la família, sinó les vaques, que eren les que feien la llet".

En acabar els estudis va fer de mestra fins que va ser mare per segon cop. El seu home, en Josep, era pagès, també de vaques, i amb una nena i un nen petits, va decidir deixar l'ensenyament i apostar per la granja. Durant vint anys van treballar colze a colze. Munyir,

fer el menjar, netejar patis, portar el tractor, ensitjar... La gent se sorprenia i li deien: "Però tu ho saps fer?". I ells els contestava que és clar, que aquesta era la seva feina.

"Ara no és tan estrany", reflexiona. "Ara hi ha dones que porten la seva granja, ramaderes, pastores o agricultores, però fa quaranta anys no era habitual que una dona assistís a les reunions de la cooperativa, que fos membre de la Unió de Pagesos, que anés a les manifestacions quan calia i que participés en totes les feines de la granja. Les dones pageses, ara no tant, hem sigut les grans oblidades, sovint a l'ombra de l'home de la casa", assegura.

El 2017 va tenir l'oportunitat de tornar a fer de mestra. Havien modernitzat molt la granja, el temps i la feina ho permetien i el fill i la filla ja volaven sols. Tot i això, la feina a la granja, que ara porta el seu fill, no l'ha deixat mai.

Ella ho explica així: "Es diu que de mestra sempre se n'és; de pagesa, també. Pagesa o mestra, tant se val. Dona. Persona".

Rosa Maria Moret Guillamet

Testimoniar la vida rural

RABÓS D'EMPORDÀ, 1970

És la germana gran de quatre en una família de ramaders transhumants provinents de Setcases i Camprodon. Està casada amb en Jaume Arnall i és mare de dues noies.

Va cursar Magisteri a la Universitat de Girona l'any 1992 i va formar part de la primera promoció de Ciències de l'Educació de la UdG l'any 1995. El seu afany per conèixer de primera mà tot el procés educatiu l'ha portat a impartir classes arreu de la comarca, des d'educació infantil, passant per primària, secundària i com a professora associada al departament de Ciències de l'Educació de la Universitat de Girona.

La seva arribada a l'escola d'El Far d'Empordà l'any 2005 va significar un canvi en la metodologia de treball i en la consolidació d'una nova línia de centre que l'ha portat a duplicar la matrícula i a aconseguir un alt nivell d'aprenentatge entre l'alumnat.

En l'àmbit polític, va ser la primera dona alcaldessa del seu poble natal. Va exercir com a tal des de l'any 2003 al 2008, càrrec que va compaginar amb la feina com a directora de l'escola d'El Far d'Empordà i l'ofici de mare. En l'àrea local, va ser impulsora i coordinadora de la revista *L'Orlina* de Rabós d'Empordà des dels inicis, l'any 1993, fins al 2001; i

de la revista *Farus* d'El Far d'Empordà des del 1999 fins a l'actualitat. També ha estat secretària i membre de la junta de l'Institut d'Estudis Empordanesos (2008-2023).

Moret també destaca per la gran quantitat d'articles publicats en diversos mitjans, com ara *El setmanari de l'Empordà*, *El Punt/Avui*, *Diari de Girona*, *Hora Nova*... i és col·laboradora habitual de la revista *Alberes*.

En l'àmbit educatiu i patrimonial ha publicat *Josep Mallart i Cutó, un precursor de la psicopedagogia* (2003) i *L'escola El Far d'Empordà* (2016). És coautora de nombrosos volums, entre els quals destaquen *L'ensenyament a Agullana. Quatre segles d'escola rural* (2002), *La comarca de Dalí* (2004), *Rabós d'Empordà* (2006), *Mollet de Peralada* (2009), *Ensenyar i aprendre. Mestres i estudiants a la Girona del segle xx* (2010), *Els Aspres de l'Albera. Garriguella, Rabós d'Empordà i Vilamaniscle* (2013), *Més de dos-cents anys d'escola a Sant Pere Pescador* (2015), *El Far d'Empordà. El patrimoni de l'aigua* (2023).

La seva darrera publicació ha estat el seu debut com a escriptora de novel·la històrica amb *La Modesta* (Brau, 2022), una biografia novel·lada ambientada a Rabós.

escola
d'Empordà

Judit Nadal Feixas

La pastura pel bé comú

FLAÇÀ, 1973

La infantesa i adolescència de la Judit va passar entre el seu poble natal —Flaçà— i Girona, on va cursar els estudis de BUP i COU.

Als 18 anys, la Judit va marxar a Barcelona per estudiar Geologia. Després de graduar-se com a geòloga, va iniciar el doctorat en Roques carbonatades i el 2001 es va doctorar a la Universitat de Barcelona.

Va tornar a Girona per treballar en una empresa de control d'obra quan no havia passat ni un sol dia després de la lectura de la tesi. Revisava els terrenys sota els fonaments d'obres noves, just durant l'auge de la construcció. I aquesta va ser la seva feina fins al 2010, moment en què la crisi iniciada el 2007 va arribar al seu punt àlgid i va haver de plegar.

Tot i treballar a Girona, la Judit vivia a Gaüses, un petit poble pertanyent al municipi de Vilopriu, al Baix Empordà, just on aquest limita amb l'Alt Empordà i el Gironès.

Els incendis recurrents que hi havia a la zona la van fer reflexionar a ella i a la seva parella sobre què podien fer per tal de gestionar els boscos i disminuir el risc d'incendi. El 2012 van iniciar el projecte Pasturabosc.

Pasturabosc és una manera de gestionar el bosc per prevenir incendis, a través de la pastura de ramats de cabres. Al principi, el ramat de cabres que portaven a pasturar a l'entorn de Gaüses eren cabres blanques de Rasquera, una raça autòctona catalana, d'aptitud únicament càrnia. Posteriorment, el 2020, van recomençar amb un ramat de cabres de raça Florida, que també fan llet.

"Les nostres cabres actuen com a jardineres de l'entorn", explica la Judit. El que fan en pasturar és reduir la càrrega de combustible als boscos i ajudar en la preservació d'aquests.

En paral·lel a aquesta iniciativa, la Judit es va formar en sanitat, reproducció i maneig dels animals i després en tecnologia formatgera i especejament, vendes i higiene.

Des del 2021, té la seva pròpia formatgeria, annexa al corral, on transforma la llet, acabada de munyir, en formatges i iogurts ecològics que ven de manera directa a petits comerços i restaurants de la zona.

Qui compra el producte no només està adquirint qualitat, sinó que també col·labora en el finançament de la prevenció d'incendis a la zona.

Empar Pagès Pinsach

Desafiant els vents

SIURANA D'EMPORDÀ, 1956

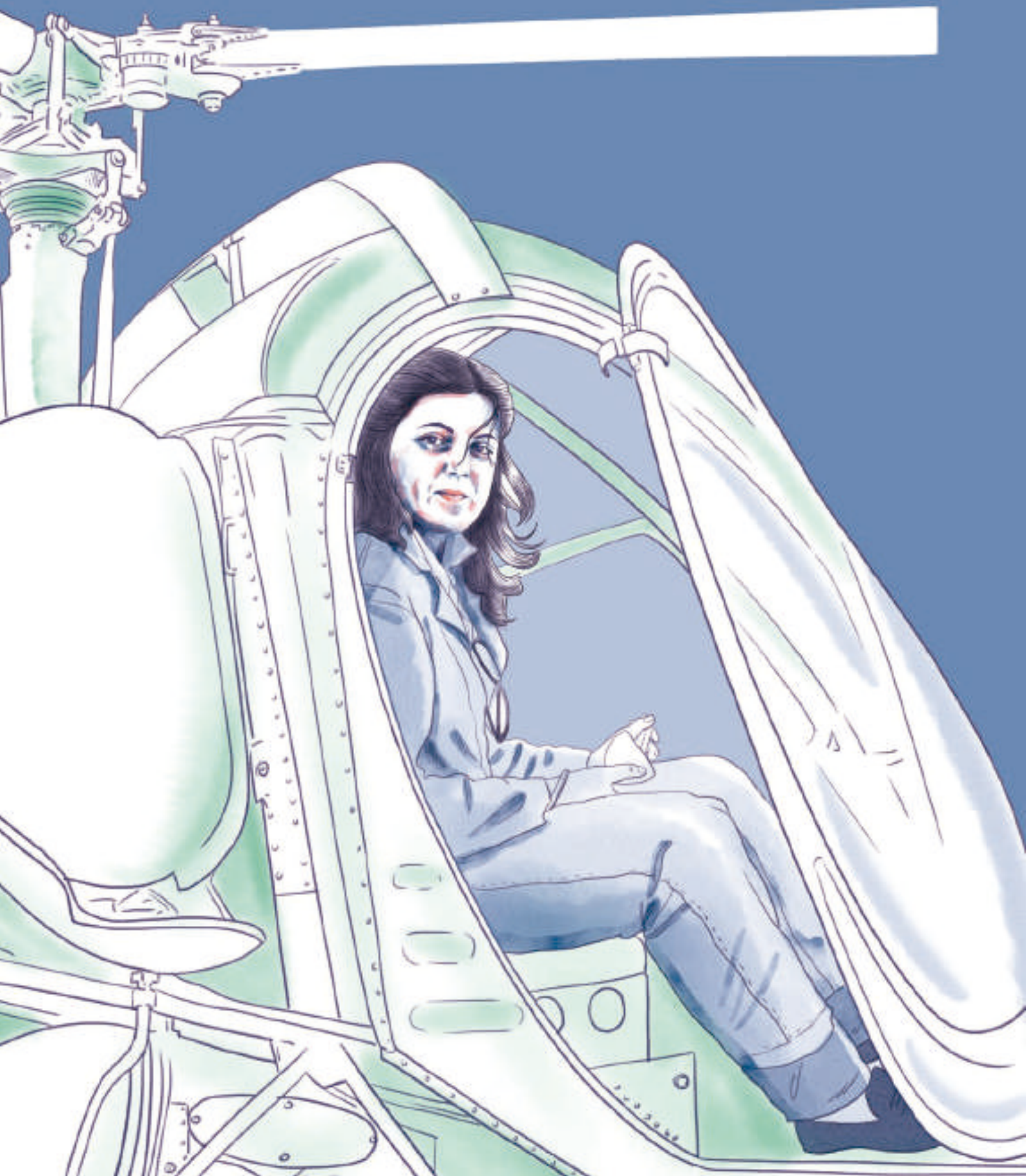
L'Empar és reconeguda per ser la primera dona pilot d'helicòpter a Espanya, títol que va assolir l'any 1980. Al principi es preparava per ser controladora aèria, però un curs de vol sense motor a Ocaña va despertar en ella una nova passió per l'aviació. Tot i començar amb l'avió, va decidir especialitzar-se en helicòpters, un camp dominat per homes on va haver de superar nombrosos obstacles i desafiaments.

Els inicis en aquest món van ser difícils, però la seva determinació la va portar a treballar en diverses localitzacions, incloent-hi una petroliera a Tarragona, Saragossa i a Estats Units, on va ampliar coneixements. A més, va participar en activitats com l'heliesquí a Panticosa i va col·laborar amb figures com Adolfo Suárez a la Seu d'Urgell. Malgrat totes aquestes feines, les condicions eren força precàries i va acabar decidint fer un gir i treballar des de terra en la gestió de l'aeròdrom d'Empuriabrava. Va durar poc, perquè una empresa de Cuatro Vientos a Madrid la va fitxar com a pilot i fotògrafa aèria.

Amb el temps, va dirigir una base a Màlaga on va viure la seva època daurada. Al cap d'uns anys, buscant més estabilitat, va anar-se'n als Estats Units, a Daytona Beach. Allà va fer-se pilot d'avió i va esdevenir sòcia de les Whirly-Girls (una associació internacional de dones pilots d'helicòpter).

El seu retorn a Barcelona el 1992 va coincidir amb els Jocs Olímpics. La carrera aeronàutica, però, es va veure interrompuda per un accident de trànsit molt greu. Per recuperar-se'n es va haver de sotmetre a diverses operacions quirúrgiques. L'Empar manifesta en una entrevista per la *Revista de Girona* que "és aquí gràcies a l'aviació", ja que, segons ella, la va endurir. Des de jove va haver de superar situacions difícils, fins i tot violentes, que en l'actualitat serien clarament denunciades.

L'Empar avui és una dona amb històries increïbles per explicar, dedicada als idiomes, orgullosa del seu fill i recordada per ser una pionera en un moment en què el cel no era per a tothom.

Pepita Palomeras Maspoch

El valor de posar tot un poble en moviment

VERGES, 1948–2006

Pepita Palomeras va ser una pionera de l'esport a Verges i va treballar incansablement per promoure diverses disciplines esportives entre la gent jove i adulta durant més de quaranta anys. Nascuda amb una passió innata per l'esport, inspirada per la seva mare, quan tenia 15 anys li van proposar de fer un curset d'educació física al Masnou. Allà hi havia unes vuitanta de noies de tot Catalunya; feien tres hores d'esport al matí i tres a la tarda. El bàsquet és el que li va agradar més, i per això més endavant va començar a impulsar-lo a Verges.

Amb la titulació de mestra d'educació física va exercir a molts centres de l'Empordà. El curs 1985-1986 arribà a l'escola Francesc Cambó de Verges. Combinava la docència amb les extraescolars, que també impartia ella.

Es podria dir que la Pepi, com era anomenada per tothom, vivia al pavelló, on va organitzar una gran quantitat d'activitats: cros escolar, entrenaments de bàsquet o gimnàstica per a dones. De fet, va acabar rebent el sobrenom de "la Pepi del pavelló".

Va fundar el Club Bàsquet Verges, que va començar amb els equips femenins. El tercer any es va fer equip masculí. El club va anar creixent fins que va arribar a tenir deu equips. Van ser uns anys de treball i il·lusió molt intensos per a la Pepi.

Per al poble de Verges, a més de ser una persona d'extraordinàries qualitats, la Pepi Palomeras serà sempre aquella apassionada i tenaç esportista que va aconseguir fer posar el xandall a tot el poble de Verges, de qualsevol edat; algunes vegades conduint "ramats" de canalla cap al pavelló, d'altres organitzant equips i competicions, però sempre amb la mateixa profunda convicció que l'activitat física i esportiva millora les qualitats de les persones, tant per dins com per fora.

El seu llegat continua molt present al poble i a l'esport vergelit. El 2007, després d'unes obres de millora, el pavelló de Verges es rebatejà amb el nom de pavelló municipal Pepita Palomeras.

Conxita Pijuan Casadevall

La generositat de compartir els sabers

LLAGOSTERA, 1921–2013

La Conxita va néixer a Can Calvet, al veïnat de Mata de Llagostera. Va quedar òrfena de pare als 15 mesos, i de ben menuda, als 7 anys, començà a treballar al camp i amb el bestiar, com a encarregada de les vaques de la família. Durant l'any escolar, acudia a l'escola només una estona cada dia. Era poc, però les seves ganes d'aprendre no defallien.

A casa tenien el costum de preparar remeis casolans quan necessitaven una cura, perquè aleshores l'atenció mèdica era lluny i valia diners. Per tant, de petita, al costat de la mare, va aprendre a fer vi de saüc. Segons la Conxita, el saüc era una planta essencial per combatre les infeccions quan no hi havia antibiòtics a l'abast.

La Conxita va fer de remeiera tota la vida. Quan coneixia un remei, l'elaborava, l'experimentava i el donava a tothom que el necessités. Molts veïns i veïnes de Llagostera s'atansaven a casa seva buscant cures per malalties o cremades. Oli de cremat, ungüent de carbassina, ratafies,

etc. No hi havia herba que no conegués. Un metge del poble, el doctor Francesc Sureda, agraït per la seva tasca, li va posar una placa de remeiera a la porta de casa.

El 2011 el col·lectiu de Remeiers i Remeieres de Girona va editar un llibre dedicat a la Conxita i tots els seus sabers: *Conxita Pijuan Casadevall. Remeiera de Llagostera*. Es pot descarregar de forma gratuïta a través del blog del col·lectiu. La Conxita també va ser una de les informants del llibre *Usos i cultura popular de les plantes a les Gavarres*.

Es va casar amb l'Isidre Moradell Xirgu i no va tenir fills. Va morir als 92 anys, deixant un llegat de generositat i estima per al poble de Llagostera i la seva gent. Ella solia comentar, sobre el seu ofici: "Per ser remeiera cal ser romàntica, amant de les herbes, de les tradicions i tenir molta paciència".

Judit Piñol Castillo

Cervesa artesana al cor de l'Empordanet

LLOFRIU, 1989

La Judit va anar a l'escola Vedruna de Palafrugell i va cursar el batxillerat artístic a l'institut de la Bisbal i un grau superior d'Imatge a l'Escola de Mitjans Audiovisuals de Barcelona.

Amb 20 anys se'n va anar a viure a Londres i allà començà a treballar en l'àmbit de la moda, com a model, i els audiovisuals. A Londres es trobà amb el món creatiu, sobretot per part de gent jove amb molta iniciativa, interessada en el producte i les elaboracions d'articles alimentaris artesans, i és allà on s'introduí en aquest món. Allà també va conèixer la seva parella, el Michael.

El 2013 va viatjar a Austràlia i Nova Zelanda i va entrar definitivament en el món de l'elaboració de la cervesa artesana, amb tota la comunitat que es crea al voltant d'aquest, més enllà de la simple elaboració.

El 2014 va tornar a la casa familiar de Llofriu, i allà començà a elaborar la primera cervesa artesana, a la cuina de casa, amb receptes que trobava a llibres i a internet. Triomfava entre les amistats i la família. I el 2016, amb la parella, van decidir fer el salt a l'elaboració de cervesa a major escala, i és quan van crear la seva marca, Doskiwis Brewing. El kiwi, tot i

que és una au aliena a l'Empordà, és el símbol del país de la seva parella, Nova Zelanda, així que amb Doskiwis van començar a elaborar les seves cerveses artesanes i de territori.

El 2017 van trobar el que buscaven: un local situat a Ruplà, al cor de l'Empordanet, rodejat de camps i natura. Era un antic paller i també havia estat una botiga de mobles. Hi van treballar fort durant dos anys, transformant l'espai amb les seves pròpies mans, aprofitant i reciclant materials de manera artesana i manual fins a aconseguir el local que somniaven, que és espai d'elaboració i de degustació.

La Judit i en Michael s'enorgulleixen d'aquest producte artesanal, de proximitat, on la mateixa parella fa absolutament tota la feina, des del disseny, elaboració, màrqueting i xarxes socials fins al producte del territori i d'alta qualitat.

L'any 2023 han arribat a fer una producció de 43.000 litres que distribueixen a l'Empordà, però també a Barcelona i altres punts de Catalunya. Han rebut guardons amb el segell de qualitat agroalimentària de la Diputació de Girona, Girona Excel·lent, en les dues últimes edicions. La seva cervesa encara no ha arribat a Nova Zelanda, però temps al temps!

Imma Puigcorbè Sabata

“Amb cor de pagesa i cap de veterinària”

LES LLOSSES, 1988

L'Imma és filla, neta i besneta de pagesos i sempre va tenir clar que la passió per aquest món seria la seva forma de vida i professió. És graduada en Ciència i Salut Animal per la Universitat de Lleida i en Veterinària per la Universitat Autònoma de Barcelona.

Actualment exerceix de veterinària rural especialista en vaques i també fa de pagesa a la finca que cuida, La Canova del Puig (Begudà), on viu amb la seva parella. El projecte de la masia se centra en dos pilars: la venda directa de vedella de les vaques que pasturen pels voltants de la masia que gestionen i la recuperació de la raça de cabra catalana, amb un ramat d'uns 40 individus on se seleccionen i crien animals per augmentar-ne la població i començar nous ramats amb la venda. La forma de treballar i la cura dels animals és del tot tradicional, donant un gran protagonisme al benestar animal, la pastura i la silvopastura per tal d'aprofitar tots els recursos de la finca i mantenir un entorn ben gestionat amb uns animals sans i adaptats al medi.

La seva dedicació al sector primari no s'acaba aquí, ja que és una ferma defensora de la pagesia familiar de casa nostra a les xarxes socials, on reivindica aquest ofici amb orgull i sense complexos. Explica el seu dia a dia a la masia i durant la seva feina de veterinària rural donant una mirada realista i transparent del sector, els seus problemes i la seva importància en l'àmbit social.

Per tal d'ajudar a conèixer millor aquest món que tant estima, el febrer del 2024 va publicar el llibre *Vaques, històries d'una veterinària rural* amb l'editorial Cossetània.

També forma part del moviment Revolta Pagesa, on defensa de nou la pagesia amb companys i companyes d'arreu de Catalunya, que han protagonitzat accions de protestes històriques durant el 2024, com l'entrada dels tractors a Barcelona el 7 de febrer o el tall de tota la frontera entre França i Espanya el 3 de juny.

Elvira Pujol Font

Una faronera al Cap de Creus

L'ESCALA, 1950

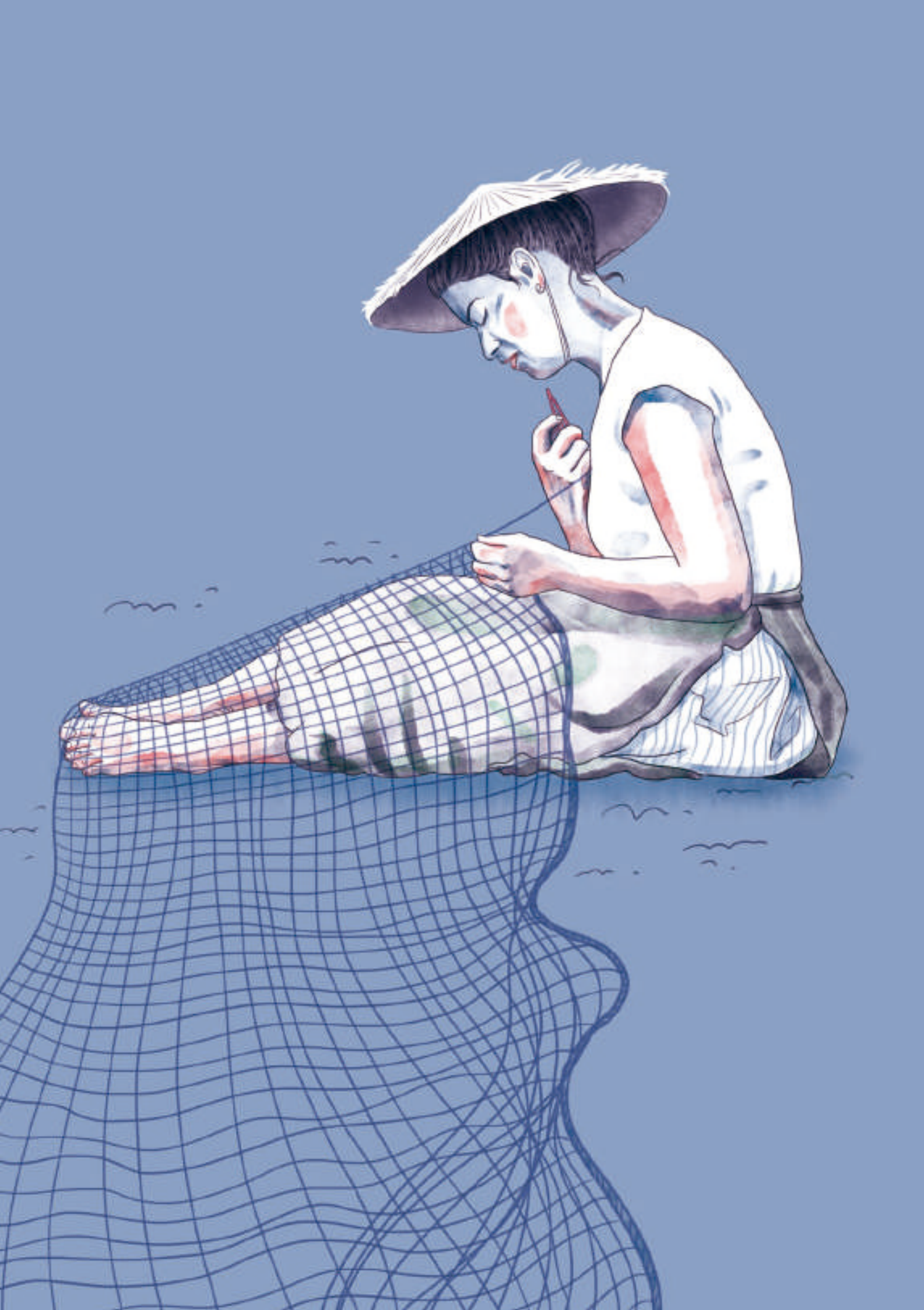
Va néixer a l'Escala l'11 de setembre de l'any 1950. Va tenir la sort d'accedir a l'escola i en acabar el batxillerat va cursar estudis de Magisteri. Després d'una etapa com a ensenyant, i ja en la segona meitat dels anys setanta, s'assabentà que havia estat publicada, en el BOE, una convocatòria d'oposició al Cuerpo de Técnicos Mecánicos de Señales Marítimas, que traduït a un llenguatge més col·loquial seria el cos de faroners/res.

L'any 1979 formà part del grup de persones que van oposar a TMSM. Això succeïa a Madrid, on va haver de romandre més d'un any, encadenant preparació, oposició, pràctiques postoposició, primer destí forçós al Centro Técnico de SM a Alcobendas i segon destí forçós com a suplent de la Cadena DECCA. Des d'aquí, es va desplaçar a Ronda (Màlaga), per fer una suplència de 6 mesos en l'emissora Master de DECCA Sur.

Posteriorment, després d'un breu temps com a agregada al far de Sant Sebastià a Palafrugell,

va accedir a la suplència per Girona i, al final, va sortir a concurs la plaça pel far del Cap de Creus, la qual va aconseguir. Així va aconseguir el seu objectiu i propòsit inicial. Això passava el 1982 i s'allargà fins al 2002. Aquests anys no foren exempts de moments traumàtics, com el Decreto de Extinción del 1992 i el traspàs de la gestió pública (fins llavors MOPU) als Ports Autònoms el 1993, que imposà la renúncia voluntària al funcionariat per qui va decidir continuar com a TMSM. Així, van passar a laborals dels Ports Autònoms; en el seu cas, al Port Autònom de Barcelona. O, fins i tot, la pèrdua del dret a l'habitatge el 2001. Del 2001 al 2003 va culminar aquest procés, acabant amb el que des de l'inici havia estat el binomi indissoluble far-faroner/a.

En paraules de l'Elvira, "La meua vivència ha destil·lat un esquema abreujat de la funció que duia a terme, com la tasca de vetllar, mantenir i cuidar unes instal·lacions amb la finalitat d'oferir un servei d'orientació en format de llum. I, tot això, des del far del Cap de Creus!".

Conxita Radó Cruañas

La feina minuciosa de *remendar* ses xarxis

CADAQUÉS, 1941

La Conxita ve d'una família de pescadors i va aprendre a remendar xarxis* amb 8 anys observant l'àvia paterna, la Maria. El germà gran de la Conxita, en Joan, havia mort a la guerra. La Conxita relata que això va fer que la seva àvia es tanqués a casa. Ella ja feia temps que no podia caminar i un dia li digué: "Jo d'aquí a poc em moriré i tu has de saber fer això, muntar xarxes i quedar al mando". I va ser així. L'àvia va morir al cap d'un any.

La família de la Conxita tenia una barraca a Portlligat que actualment forma part del Museu Dalí. La mare de la Conxita també remendava. El pare anava a calar: tirava ses xarxis a la tarda i l'endemà, de matinada, les recollia. Tot el que pescaven ho venien al poble, i el dia que en sobrava anaven a peu fins a Roses a vendre a la llotja.

La feina amb les xarxes de pesca no s'acaba mai. La Conxita les comprava a la fàbrica, les

tallava, hi posava l'armadora, els suros, els ploms, els malls... En aquella època les xarxes eren de cotó i cada dia s'hi feien forats que ella havia de remendar. També les tenia amb una escorça per conservar-les i fer-les més resistents. A l'hivern no es pescava perquè anaven als olivassos, els terrenys on tenien oliveres, i feien oli.

Als 20 anys es va casar amb en Joan Puig i van tenir una filla, la Fanni. La Conxita explica que va treballar per la seva família i també per altres pescadors. Remendar és una feina minuciosa i no es veuen les hores que m'hi passava. Jo deia "no li cobri ses hores que he fet perquè li sortiria el mateix preu que una de nova".

Va cosir fins passats els 70 anys. Tot i que ha tingut problemes d'esquena, la Conxita, que avui ja és àvia d'un net i una neta, diu que està contenta d'haver-se dedicat a aquesta professió.

* En aquesta biografia utilitzem amb normalitat els termes *remendar* i *remendadora*, encara que els diccionaris de llengua catalana no els recullen, perquè així és com s'ha denominat sempre la feina d'adobar i reparar les xarxes i la persona que s'hi dedicava.

Núria Riu Rosell

Pionera a la neu

QUERALBS, 1961

La Núria ve d'una família que ha estat involucrada en el món de la neu i amb Vall de Núria. És la germana mitjana de tres. El pare des de la infància els va inculcar la seva passió per la neu. Van començar a esquiar als 7 o 8 anys i, des de llavors, van competir amb el Club Esquí Fontalba.

Un dels entrenadors de la Núria, en Josep Maria Geli, va proposar-li a ella i als germans formar-se per ensenyar a esquiar. Es van treure els diplomes per ser professors a Candanchú, al Pirineu Aragonès, i van continuar estudiant fins a esdevenir entrenadors professionals. A la Núria li agradava molt anar a Candanchú perquè hi havia persones de tota Espanya, i això li permetia conèixer i compartir experiències d'arreu.

La Núria va agafar el relleu del seu germà Manel el 1984, i es va convertir en la directora de l'escola d'esquí de Núria. No va ser fàcil, ja que era la primera directora d'escola d'esquí d'Espanya, i això suposava trencar els esquemes. Tot i que hi havia moltes dones monitores, poques ocupaven un càrrec de direcció. Al principi als monitors més grans els costava acatar les seves ordres, però

amb el temps van respectar-la. Ella ha creat la història moderna de l'ensenyança de l'esquí a Vall de Núria i ha trencat motlles.

Recorda amb afecte que fa anys, a través d'un programa del Consell Comarcal del Ripollès i de la Generalitat, facilitaven classes d'esquí gratuïtes durant els caps de setmana i les vacances de Nadal i Setmana Santa a infants del Ripollès que durant la setmana blanca havien destacat amb les seves aptituds per l'esquí. Alguns d'aquests infants van acabar competint i esdevenint campions i campiones d'Espanya quan van créixer, d'altres van acabar treballant a l'escola. La Núria manifesta que avui en dia és molt bonic veure com aquella mainada retorna a la Vall de Núria per esquiar amb els seus fills i filles.

Explica la Núria que la vida de monitora i directora no ha estat fàcil, ja que es viuen moments durs. A la muntanya s'hi passen moltíssimes hores amb vent, neu, fred... Cal tenir empatia, paciència, ganes d'ensenyar i sobretot el més essencial, la passió i la consciència per la responsabilitat de la feina que fan.

Laura Robles Perea

Metgessa al rescat

BARCELONA, 1973

La Laura és una persona vital amb unes ganes d'aprendre constants. Va créixer en un entorn urbà, però des de fa més de vint anys viu i treballa a Figueres. De petita a casa seva hi havia dos programes a la televisió que no es perdien, *Al filo de lo imposible* i la sèrie *A cor obert*. Explica que, d'alguna manera, aquests programes van despertar-li la seva vocació: volia ser metgessa i viure aventures a la muntanya.

La Laura va estudiar Medicina i amb els anys es va especialitzar en gerontologia i urgències.

Amb el marit van animar-se a aprendre i millorar molts esports que es fan a la natura, com l'esquí o l'alpinisme. Quan va sortir la convocatòria de places de medicina al SEM, les persones del seu entorn ho van tenir clar: s'hi havia de presentar. Des del 2020, la Laura forma part de l'Equip de Rescat i Intervenció (ERI), un projecte conjunt del SEM i els Bombers de la Generalitat de Catalunya en el qual els equips de bombers compten amb metges/sses i infermers/es del SEM experts en rescat i intervenció en zones de risc. Aquest personal especialitzat del SEM és habilitat i format pels bombers per a poder actuar en rescats.

Una de les coses que més li agrada de ser metgessa a l'ERI és la feina multidisciplinària i plena de reptes. "Quan treballes a la muntanya t'has d'adaptar constantment. No és només la perícia mèdica, sinó la de tot l'equip". Se sent afortunada de poder treballar del que li agrada i explica que en el seu cas no s'ha trobat entrebancs pel fet de ser dona i sempre ha tingut molt suport de l'entorn.

La Laura també fa docència a la universitat. Ella no se sent un referent, però sens dubte el seu exemple serveix de model a les metgesses que s'estan formant. Amb molt sentit de l'humor, diu: "Si em veus per la muntanya fent esport, no et gires i dius: 'Mira quina gasela!'. En canvi, soc capaç de fer moltes coses". És l'evidència que amb entrenament i dedicació es poden arribar a fer coses que només somiava quan era una nena de 10 anys que mirava *Al filo de lo imposible*.

Si mai us creueu una dona que passeja fent fotos a 3 playmobils escaladors, no ho dubteu: és la Laura i els seus #ClimbingClicks.

Cristina Sabeña Sabater

Arrelada a la terra

FORALLAC, 1991

És una pagesa i ramadera militant, arrelada a la terra, a la tradició i apassionada per un ofici que no vol deixar mai. Com moltes altres dones pageses, reivindica dia a dia, amb el seu exemple i esforç, la capacitat de resiliència del sector i la necessitat que tenim com a societat de comptar amb complicitats com la seva.

Jove, emprenedora i compromesa amb la terra, les tradicions, la sostenibilitat i l'alimentació saludable, la Cristina regenta, juntament amb el seu pare, en Pitu, una explotació lletera familiar, el Mas Eusebi de Fonteta, poble del municipi Forallac, al Baix Empordà. Coherent amb la voluntat d'oferir un producte de la màxima qualitat, l'explotació, que forma part de la Cooperativa Agrícola del Baix Empordà, s'ha especialitzat en la producció de llet fresca pasteuritzada de vaques A2A2.

La Cristina i el Mas Eusebi han esdevingut un referent en la producció de llet A2, que comercialitzen directament a la granja o a través d'una xarxa d'establiments de

proximitat. La seva activitat, però, no només es limita a la venda, ja que, amb el propòsit de fer pedagogia i donar valor afegit al producte, organitzen visites guiades a les instal·lacions, fan tastos i mostren la importància que donen al benestar animal.

La Cristina també s'ocupa de les tasques burocràtiques i de les xarxes socials, on la granja té una presència activa per donar-se a conèixer i explicar a tothom com és el dia a dia de l'activitat.

Reconeix que els dies que no pasteuritza gaudeix de valent munyint les vaques, perquè és el moment de desconexió personal i de connexió amb els animals, quan pot estar amb elles i interactuar-hi de més a prop.

També fa altres feines més puntuals, com assistir els parts, preparar el menjar, donar llet als vedells, anar al camp, fer manteniment de la maquinària i les instal·lacions i el llarg etcètera de tasques que comporta una granja.

Carme Salvadó Recasens

Emprendre i aventurar-se

BARCELONA, 1947

La Carme viu a Esponellà, al Pla de l'Estany. Hi té una plantació d'oliveres i un molí d'oli modern, on fan un dels millors olis d'oliva de Catalunya. També cuida altres fruiters i un hort on creixen tomàquets, carabasses i diverses verdures. Però la Carme no sempre ha viscut a Esponellà. Va néixer, es va casar i va tenir fills a Barcelona. El 1978, amb la mainada petita, va marxar a viure a les Filipines, on es va quedar quasi vint anys. Allà, juntament amb el seu espòs Enric, va fundar dues empreses: una torradora de cafè i una fàbrica de mobles.

Quan el fill i la filla es van independitzar, la Carme va sentir molta nostàlgia de Catalunya i va decidir tornar. Volia viure al camp, tenir un hort, sentir els ocells i tenir una vida tranquil·la i pausada. Ho va trobar en una masia del Pla de Batllori d'Esponellà, al peu del riu Fluvià, i li va posar de nom Mas Auró. Ella i l'Enric van plantar oliveres i durant un temps van gaudir de la tranquil·litat que buscaven.

Però la Carme, de caràcter inquiet, no va tardar en engegar nous projectes. Amant de les carabasses de tota la vida, com que

tenia unes llavors de carabasses gegants, va plantar carabasses i va animar el veïnat a fer-ho. Així va començar la competició de carabasses gegants d'Esponellà. Quan la Carme era regidora de Cultura i Benestar Social a l'Ajuntament d'Esponellà, va promoure la Fira de la Carabassa, on destacava aquesta competició. La fira es va celebrar fins al 2015.

Mentrestant, les oliveres començaven a produir. La Carme i l'Enric portaven les olives a premsar a la Cooperativa de Pau, ara Empordàlia. A la Carme li feia molta il·lusió tenir oli de casa. Tant és així, que van decidir plantar més oliveres, de diferents varietats, apostant sobretot per una de les autòctones de Girona, l'Argudell. El 2015 també van posar un molí per produir l'oli allà mateix, i van passar a fer una agricultura ecològica i regenerativa.

Els olis de la Carme i l'Enric són d'alta qualitat i han guanyat premis com Girona Excel·lent, i també altres d'internacionals. Ara la Carme es dedica plenament a gaudir de les oliveres i de l'hort. Encara que sempre busca la tranquil·litat, no la trobareu mai asseguda.

Maria Rosa Sans Tintó

El compromís amb l'educació

SANT FELIU DE PALLEROLS, 1926–2001

La Maria Rosa va ser una dona avançada al seu temps. Una mestra compromesa i amb una gran vocació social, una vida dedicada a l'educació i formació de l'alumnat. Com a directora de l'escola, va viure els diferents canvis: la transformació a escola mixta, l'arribada de nous mestres, l'ampliació de les instal·lacions, la creació del menjador escolar, i un dels seus objectius: la preparació d'estudiants per accedir a la universitat.

Estudià el batxillerat a Olot i després va obtenir la titulació de mestra a la Universitat de Barcelona. L'any 1947 va prendre possessió de la primera destinació, Susqueda. Després d'aquest curs, la nova destinació l'acostà a casa: Sant Esteve d'en Bas, a l'Escuela Nacional de Niñas, on va exercir durant set anys. El primer dia no tenia cap alumna a classe, però acabà el curs amb quinze noies. El curs següent, la classe completa ja tenia més de trenta alumnes. Les famílies, satisfetes amb la nova manera d'impartir la docència, van deixar molt clar el que volien.

El seu mètode d'ensenyament s'allunyava dels cànons de l'època. Era dolça i persistent. No feia servir la imposició i rarament el càstig. Utilitzant una metodologia molt limitada i pròpia de l'època, amb paciència, sense tenir

coneixements de logopèdia i amb l'ajuda d'un mirall va ensenyar a parlar a una alumna amb una discapacitat sensorial auditiva.

L'any 1954 es va casar amb en Francesc Boix Solà, administratiu i pagès amb qui va tenir dos fills, en Joan i en Tomàs. I el 1955 li arribà la destinació definitiva com a mestra a Sant Feliu de Pallerols, on va exercir fins que es va jubilar el 1991.

En jubilar-se va deixar un gran record com a mestra i va participar sempre en activitats socials del poble. Durant una època també va ser la presidenta del Casal de la Gent Gran Sant Marc.

La seva figura, la trajectòria professional i la humanitat han inspirat i deixat un llegat: la Fundació Maria Rosa Sans. La Fundació va néixer l'any 2018 amb la finalitat de promoure la igualtat d'oportunitats i afavorir el creixement i el desenvolupament de les persones a través de la formació i promoció de l'autonomia personal. Treballen amb l'objectiu d'ajudar joves amb talent i capacitats que per la seva situació familiar i econòmica no disposen de recursos suficients per iniciar els estudis en l'àmbit universitari.

Raquel Serrat Tubau

La unió fa la força

MANLLEU, 1976

La Raquel va conèixer de ben petita el món de la pagesia de la mà dels avis, però no va ser fins que es va casar amb en Jaume que va decidir dedicar-se plenament al món ramader.

L'explotació de Cal Ramon, als peus del Taga, que va tirar endavant durant més de vint anys amb en Jaume, està dedicada al boví i equí de carn, des de la cria fins a l'engreix. Els durs hiverns en un població situada a 1.200 metres d'altitud fan que durant aquesta època es dugui a terme la transhumància a l'Empordà amb bona part del ramat.

Actualment la Raquel continua lligada a la ramaderia de muntanya amb un projecte propi de cria de cavall pirinenc català al Mas Tubau de Serrat, al municipi de Queralbs. Enamorada dels cavalls, sobretot de la raça autòctona catalana, participa activament en l'Associació de Criadors d'Eugues de Muntanya del Ripollès i ha col·laborat en altres projectes com la Federació de la Raça Bruna del Pirineus, l'Associació Leader Ripollès Ges Bisaura, l'Agència Ripollès Desenvolupament i l'Associació de Producte del Ripollès.

La Raquel sempre ha sentit passió per la seva feina i és una gran defensora de l'important — però molts cops oblidat — paper de les dones en el món de la pagesia. Pertany a l'Associació de Dones del Món Rural des de la seva creació.

En l'actualitat també forma part activa del sindicat agrari Unió de Pagesos, on ha ocupat els càrrecs de responsable de dones, medi rural i polítiques de muntanya i responsable nacional del sectors del boví de carn i l'equí.

Molt activa a les xarxes socials, no es cansa de reivindicar el paper de les dones al món rural, defensar l'orgull pagès i lluitar pels drets d'un sector que molts cops xoca amb una societat cada vegada més urbana i deslligada del territori.

La Raquel té garantit el futur ramader de la família, ja que tant el seu fill Josep, propietari d'una explotació de vaques brunes, com el fill petit Jordi, amb l'explotació de Cal Ramon, continuen el llegat ramader que han viscut des de petits.

Montserrat Soler Mas

Fer pinya per tirar endavant

VIDRERES, 1972

La Montserrat, o Montse, neix en una família dedicada a la pagesia com a masovers al Mas Canyet de Vidreres. De petita va anar a l'escola Sant Iscle de Vidreres i després a l'institut de Santa Coloma de Farners. Als 16 anys va deixar els estudis per treballar a l'explotació familiar i ajudar el pare a conrear la terra i cuidar el bestiar que tenien.

Amb el temps, es va casar i va tenir dues filles. L'any 1996, el pare de la Montse morí d'accident i aquest fet suposà un punt d'inflexió en la seva vida que la va obligar a escollir: tancar una explotació que necessitava modernitzar-se i créixer o bé continuar. Va decidir continuar amb l'explotació, fent-hi uns arranjaments mínims per poder seguir endavant, fins que uns anys més tard es construí una granja nova en un terreny propi i un habitatge. La granja s'estrenà el 2006 i la va anomenar La Bimanera, pel nom d'un dels camps sobre el que s'havia edificat. Amb els anys també arribà la casa.

Amb el suport de la mare i les filles, que es van formar en Enginyeria Agroalimentària, i també amb la força i la implicació de les persones que treballen amb ella, va fer un nou esforç econòmic per comprar maquinària agrícola i es tornà a cuidar de la terra. Tenia com a objectiu situar l'explotació en un punt d'automatització que els facilités ocupar-se'n i conciliar feina i vida personal.

La Montse, durant tots aquests anys, ha adquirit formació gràcies a cursos i jornades formatives organitzades pel Departament d'Agricultura i l'Associació de Dones del Món Rural i reclama el reconeixement de la vàlua de les dones en qualsevol feina. Malgrat que es considera addicta a la feina, també ha procurat mantenir les seves aficions: el ball, el senderisme i la lectura. "Mai he llegit cap llibre que no m'hagi ensenyat alguna cosa!".

Dolors Solés Bonany

Testimoni dels durs hiverns a pagès

BORDILS, 1947

La Dolors va néixer i créixer a pagès. Els seus pares ja es dedicaven a la cria de vedells i anys més tard, amb el marit, van tirar endavant una granja familiar de vaques lleteres, vivint i adaptant-se a tots els canvis que es produïen en el món de la producció de llet. Van passar de l'època en què la mainada anava a buscar la llet acabada de munyir amb marranxes a la seva granja als anys de les quotes lletres i la comercialització controlada fins al més mínim detall. La seva granja va ser l'última productora en tancar de la Llera del Ter.

El curs 2017-2018 l'alumnat de 4t de primària de l'escola de Bordils, a través del projecte "Cinema en Curs", va fer un retrat cinematogràfic de la Dolors digne d'un premi Gaudí. El van titular *Retrat de la Dolors de Can Malhivern*. És un curtmetratge de 12 minuts fet a un ritme lent, pausat, com era la vida a pagès abans. Només el so de la pluja, les gallines, el vent, el foc espetegant, les eines i el relat de la Dolors explicant com era la vida al camp, sobretot la duresa dels hiverns.

La Dolors inicia el relat així: "A punta de sol, molta gent ja era al camp. Es treballava de

llum a llum". Explica com acollien jornalers del camp que dormien als estables i com les àvies els preparaven un bon esmorzar. "Abans s'esmorzava de plat", puntualitza.

Amb una mirada i un somriure afables, la Dolors mostra "el llum de carburu", la cadena per penjar el perol al foc, la tina on feien el vi aixafant el raïm amb els peus i com el colaven posant-hi un ramat d'esparregueres, el braser per escalfar el llet... La Dolors no romantitza res d'aquella època i forma de viure. Relata: "Molts anys enrere no hi havia llum aquí. La calefacció que hi havia a les cases de pagès eren els animals. La vida que teníem era molt diferent. Cada dia havíem d'anar a comprar al poble perquè no hi havia neveres. Es menjava cinc dies a la setmana escudella i carn d'olla".

A Can Malhivern, uns anys abans, també va néixer la Pilar Solés Payet, tia de la Dolors. Fou la germana petita de sis i va acabar treballant de llevadora en molts pobles de la Llera del Ter. En voleu saber més? Gireu la pàgina i seguiu llegint.

Pilar Solés Payet

Hereva d'una nissaga de llevadores

BORDILS, 1931 – CELRÀ, 2004

La Pilar —o “la Payet”, com la solien anomenar a Bordils— va néixer al barri de Rissac, concretament a Can Malhivern.

Va estudiar a l'escola de Bordils i després a Girona, al col·legi Cor de Maria. Va fer estudis de practicant i llevadora, pràctiques a l'Hospital de Santa Caterina i es va examinar a l'Hospital Clínic de Barcelona. Als 20 anys ja era llevadora. Més tard, també va obtenir el títol d'ATS, és a dir, la convalidació dels estudis de practicant i el d'ATS d'empresa. El 1954 va obtenir la plaça de practicant de Celrà, per la qual es va haver d'anar a examinar a Madrid.

Sempre va treballar a l'àmbit rural. Primer, fent de llevadora dels pobles de Celrà, Campdorà, Bordils, Juià, Flaçà, Madremanya i Sant Martí Vell. En general, els infants naixien al domicili familiar i era la llevadora qui es desplaçava per assistir el part. En algunes ocasions, però, anaven a alguna clínica de Girona, com la Bofill o l'Esperança.

La Pilar era una dona emprenedora, amb empena i vocació, sempre disposada a ajudar tothom. Tenia bons records i unes quantes anècdotes d'aquella feina, que era la que més li agradava. Explicava que al principi es desplaçava amb bicicleta, després amb

moto, i més endavant ja va tenir cotxe. No hi havia horaris, era un treball de gran vocació i entrega. L'estetoscopi era pràcticament l'única eina que tenia per fer el seguiment de l'embaràs, per tant, l'experiència havia de substituir la manca de mitjans.

A partir de l'any 1954, en obtenir la plaça de practicant de zona, la feina de llevadora va quedar en segon terme. Va viure un procés de canvi en el model d'atenció als pacients. Primer visitaven a domicili i després van tenir un consultori municipal on atendien el metge i la practicant. Tot i això, es feien moltes visites al domicili dels pacients.

La Pilar va ser hereva d'una nissaga de llevadores vinculades a Celrà: Magdalena Mitjà Bach (Celrà, 1808–1884), Joaquina Nonell i Pont (Celrà, 1851–1929), Pilar Rúbies Viñas (La Selva de Mar, 1890 – Barcelona, 1977), Flora Sala Vilella (Celrà, 1919 – Barcelona, 2013). A través seu, volem reivindicar la figura de les llevadores en l'àmbit rural com a exemple de dones que van formar-se, van aprendre un ofici i van exercir-lo, sovint superant molts obstacles. I alhora com a referents de les tasques de cures que sempre han exercit les dones, sovint amb molt poc reconeixement tant social com econòmic.

Dolors Soy Seguí

Preservar l'ofici i les tradicions

VALLFOGONA DEL RIPOLLÈS, 1994

La Dolors va néixer al Mas Llastanosa, en una família de pagès. Va anar a l'escola rural de Vallfogona i l'educació secundària la va fer a Ripoll. Com que de petita ja li agradava ajudar la família i estava sempre enmig de les ovelles, va decidir estudiar un cicle formatiu de Producció Agropecuària a l'INS La Garrotxa i després es va seguir formant per poder-se incorporar a treballar als 18 anys.

La Dolors explica que va continuar amb el ramat d'ovella ripollesa del seu pare, però el van rejuvenir i cada any l'amplien una mica comprant xaies.

Una de les tasques que va aprendre del pare és esquilar les ovelles amb tisores. La Dolors i el seu pare van junts cada any a la Festa de la Llana i Casament a Pagès de Ripoll. També participen cada any amb una selecció de les millors ovelles a la Fira de Santa Teresa de Ripoll, on han guanyat alguns premis: collars, xaies, ovelles. Des del 2023 van al Mercat del Ram, on han guanyat el primer premi d'ovelles. La Dolors forma part de l'Associació Producte del Ripollès, que és una marca de garantia,

i hi col·labora fent promoció en vídeos i anuncis de premsa. També pertany a l'ANCRI (Associació Nacional de Criadors d'Oví de Raça Ripollesa) i a l'Associació de Criadors d'Eugues de Muntanya del Ripollès. També és sòcia de l'Associació Ramaderes de Catalunya.

La Dolors i el pare han sortit en alguns programes de Televisió de Catalunya mostrant la seva feina. La podreu veure en un divertit episodi d'*El Foraster* fet a Vallfogona del Ripollès, i també al programa *Volem saber. Coronavirus, no som un ramat*, on amb el seu ramat d'ovelles van ajudar a explicar visualment com funciona la immunitat de grup.

Des del 2022 participa en l'organització de les activitats i festes de Vallfogona dins de la Comissió de Festes i el febrer del 2024 va guanyar el premi Ripollès Líders en la categoria Arrelat per votació popular.

Si en voleu saber més, la Dolors és una ramadera present a les xarxes socials. Té un compte d'Instagram on mostra fotos del seu dia a dia amb les ovelles i alguns records.

Anna Suquet Fontana

Saber escoltar les persones i l'entorn

GIRONA, 1972

L'Anna va estudiar Enginyeria Tècnica Forestal a Lleida i en acabar els estudis es va posar a col·laborar amb el Paratge Nacional d'Interès Natural de l'Albera, on va dur a terme diferents projectes i estudis i on també va treballar com a peó forestal. Va reprendre l'Enginyeria de Forests, però era incompatible amb les col·laboracions com a autònoma fent plans de gestió forestal en dues consultories a Girona. Llavors va començar la relació laboral amb el Servei de Formació Agrària, fent una substitució d'uns mesos a l'Escola Agrària Forestal de Santa Coloma de Farners l'any 1997. Entre el 1997 i el 2000 va estar treballant a l'Escola Agrària del Pirineu com a coordinadora del cicle formatiu de grau mitjà de Gestió Forestal, que s'iniciava en aquell moment. I l'any 2000 va tornar a l'Escola Agrària Forestal de Santa Coloma, on ha desenvolupat diferents càrrecs: coordinadora de cicle, cap d'estudis i directora i gerent des del 2016. Va ser la primera dona directora-gerent en aquest centre amb quaranta anys d'història.

Es va anar especialitzant en gestió forestal, silvicultura i dasometria, botànica, aprofitaments forestals no fustaners, com ara plantes aromàtiques medicinals, micologia, suro i apicultura. Va reprendre els estudis amb Ciències Ambientals i posteriorment Fitoteràpia.

Amant de la muntanya i les caminades, gaudeix del silenci, el moviment, l'etnobotànica i l'art de la fotografia. S'ha continuat formant en relació amb altres valors de la natura, espiritualitat i consciència.

Quan li pregunten diu que és formadora, però que ara exerceix més com a gestora de persones i de l'entorn, també el natural.

La seva capacitat d'escolta i observació i la seva assertivitat li han permès exercir un lideratge proper, humà, sensible i alhora molt compromès i eficient. Ha pogut anar consolidant un equip excepcional, amb grans capacitats, que treballa de manera molt qualitativa. Estan aconseguint fomentar la responsabilitat ambiental i social i l'esperit crític entre l'alumnat i els professionals que es formen a l'escola en unes condicions actuals de canvi a escala global, on cal tenir especial cura amb la conservació de la biodiversitat i l'alteració dels processos naturals.

Afirma que la formació és el motor que fa possible el canvi, la reflexió, és l'espurna que pot provocar un incendi i remodelar el paisatge. El canvi ha de permetre una nova mirada cap a la natura, la nostra pròpia condició d'espècie, i tenir cura de la comunitat d'éssers que som.

Rosa Torrent Cornet

La cura per la gent gran, l'amor pel poble

OSOR, 1944

La Rosa va néixer al mas de Can Bosc. De petita, com era habitual en molts masos, ja ajudava la família a cuidar el bestiar que tenien: vaques, conills, etc.

L'any 1966 es va casar amb en Joan Busquets Ripoll i l'any 1969 començà a treballar a la fàbrica tèxtil Armengol de Bonmatí. Explica que un autobús passava a recollir les treballadores dels municipis veïns i les portava a la fàbrica. Quan aquesta va tancar, el 1980, la Rosa va passar a fer altres feines en empreses de fusta, en una sastreria i en una botiga de mobles.

L'any 1998 va ser una de les fundadores del Casal de la Gent Gran i Simpatitzants de la Vall d'Osor. Ella convivia amb tres persones d'edat avançada, la població d'Osor cada cop era més envellida i va considerar que el poble necessitava un casal per a la gent gran. En va ser presidenta durant vint anys i encara està a la junta i participa en les activitats que organitzen, com algunes excursions i dinars. La Rosa també va col·laborar uns anys amb el cine parroquial.

Del seu poble, Osor, diu que li agrada tot. L'entorn, la riera, sortir a passejar i fer petar la xerrada amb tothom, fins i tot gaudir de les instal·lacions artístiques a la natura que fan artistes locals i convidats un cop l'any, el Dia Internacional de l'Art. Fa esment d'una tradició centenària molt especial a Osor: el ball del ciri. El seu origen es remunta al segle XIV o XV.

La Rosa vol destacar l'esforç d'una veïna, l'Anna Maria Crous Gol, que de molt jove ha estat vinculada a la cultura i l'associacionisme del poble, i que ha estat un puntal per conservar aquesta tradició centenària, com a balladora i com a coordinadora.

Iris Triola Cors

De fotògrafa a marinera

LA CELLERA DE TER, 1973

L'Iris, després d'haver estiuejat tota la vida a Blanes, als 22 anys va decidir quedar-s'hi. A la seva família mai ningú no s'havia dedicat a la pesca ni a res relacionat amb el sector primari, però el port de Blanes la va captivar.

Tot i haver estudiat fotografia artística i mitjans de comunicació va seguir vinculada a la mar. Una de les experiències que més la van marcar va ser un viatge a Grècia, capitanejat per Agustí Blanch, amb navegació tradicional. En tornar, mentre treballava al mitjà de comunicació Canal Català La Selva, va decidir formar-se en aspectes marítims per aconseguir treballar com a marinera. Llavors va arribar la primera oportunitat d'embarcar en un vaixell en la seva primera experiència professional, com a fotògrafa. Va ser el García del Cid, un buc d'investigació oceanogràfica on membres del Consell Superior d'Investigacions Científiques duien a terme projectes de recerca.

Després va dur catamarans entre Eivissa i Formentera, on feia tasques tant de marinera com de cuinera, tot el que fes falta.

Cinc anys després, va arribar l'oportunitat d'embarcar en un vaixell a Blanes, com a marinera. Va poder promocionar a marinera

de pont, marinera de màquines i també patrona portuària. Van ser sis anys molt intensos i plens d'aprenentatges, en els quals va poder practicar l'art de l'arrossegament, la sonsera i l'encerclament. Aprofitant el tems de les vedes biològiques va acabar els estudis de patrona de pesca.

En aquesta nova etapa de la seva vida, l'Iris treballa per a la Confraria de Pescadors de Blanes, en aquest cas, des de terra. La seva experiència a la mar li ha aportat una visió integral sobre totes les necessitats del sector, tenint en compte que, a més, és l'única dona que forma part de la junta de la confraria.

Actualment es dedica a la promoció del peix de llotja al territori, a través de divulgació en diferents centres educatius i agents de la població, i amb un treball conjunt amb l'Ajuntament de Blanes. També forma part de l'Associació Catalana de Dones de la Mar, que l'ha ajudat a empoderar companyes i dones dins del sector marítim a participar com a marineres i a transmetre les diverses demandes del sector, posant en primer pla la promoció del peix de llotja i la visibilitat de pescadors i pescadores.

Aminda Valls Sabaté

Inquietud sense límits

CASSÀ DE LA SELVA, 1905 – EL VOLÓ, 1960

L'Aminda va ser una persona avançada a la seva època. Destacada atleta, dirigent esportiva i actriu, coneguda per la seva contribució significativa a l'esport femení i per la seva implicació en moviments culturals i polítics.

Durant l'adolescència va emigrar amb la família a Algèria, on va rebre formació en secretariat. A Alger va establir amistats amb figures destacades com Albert Camus. Va tornar a Catalunya amb la proclamació de la Segona República Espanyola el 1931 i es va implicar activament en la vida esportiva i cultural de Barcelona. Va ser una de les fundadores del Club Femení i d'Esports de Barcelona, una entitat que promovia l'esport femení i el feminisme. Entre 1935 i 1938 va presidir el club, impulsant la pràctica del bàsquet femení i altres esports com la gimnàstica, l'atletisme i la natació.

Durant la guerra civil espanyola va treballar com a secretària de Jaume Miravittles al Comissariat de Propaganda de la Generalitat

de Catalunya, i va ser membre del Comitè Català pro Esport Popular, que va organitzar l'Olimpiada Popular de Barcelona el 1936. La seva activitat durant la guerra incloïa també el suport moral als combatents, fent demostracions atlètiques al front.

Després de la guerra es va exiliar a França i va residir a El Voló i a París, on va continuar la seva carrera com a actriu amb el nom artístic d'Aminda Montserrat. Va participar en obres de teatre i pel·lícules, col·laborant amb figures com Jean-Paul Sartre. Entre les seves obres cinematogràfiques destaquen *Les Diaboliques* (1957) i *Le Salaire de la peur* (1953). També formà un cercle d'amistats catalanes, entre les quals hi havia l'escriptora Mercè Rodoreda.

L'any 2024, el ple municipal de l'Ajuntament de Cassà de la Selva va aprovar posar el nom Aminda Valls Sabaté a un pavelló esportiu municipal, en reconeixement de la seva contribució a l'esport femení i la seva trajectòria vital.

Plàcida Vidal Vila

Remeis i resiliència

VALL DE BIANYA, 1944

La Plàcida és una dona pencaire, sàvia i de bon conversar. Explica que ja de ben petita li agradaven les plantes i que quan tenia uns 15 anys un metge va demanar al seu pare: "No tindries alguna noia perquè vingués a donar-me un cop de mà a la consulta?". El resultat va ser que la Plàcida va començar a treballar d'ajudant i assegura que hi va estar molt a gust.

Després d'aquesta etapa va entrar a cuinar i netejar a casa d'un matrimoni. Tenien una botiga i allà va ser on va conèixer el seu futur marit. Quan es van casar van anar a viure al Ripollès, i més tard a l'Empordà, a fer de masovers. L'any 1977 es van establir a Masarac, que era una zona de vinya i olivera. Van sembrar cereals i van arribar a tenir un centenar de vaques de llet.

Un accident va marcar un punt d'inflexió en la seva vida. Ella l'explica d'aquesta manera: "Tenia uns 50 anys i teníem un antic galliner que servia per als mals endreços. Hi vaig entrar amb una espelma i es veu que, com que estava tot

tancat, alguna cosa devia fermentar i em va fer flamarada. Em vaig cremar la cara i els braços i em van portar en helicòpter a Vall d'Hebron. Tenia molt de dolor. A partir d'aleshores vaig afuixar el ritme de la granja i em vaig dedicar de ple a les plantes. Amb el meu marit anàvem a buscar plantes a Molló, a Espinavell, al Ripollès, les que aquí no trobàvem..."

La Plàcida elaborava ratafia per a consum propi. A tocar de l'església hi tenia un hort ple de plantes aromàtiques, i relata que va fer un llibre escrit a mà on apuntava les qualitats i usos de les plantes que coneixia. La Plàcida va impulsar la Fira d'Herbes Remeieres i Productes Naturals a Vilarnadal. Continua enamorada d'aquest ofici, i així ho vol transmetre a tota la seva família.

Nativitat Vilagran Pujol

Creativitat dins i fora l'escola

CERVIÀ DE TER, 1940

La Nativitat, o Nati, és la germana gran de quatre. La seva mare era mestressa de casa i el pare secretari de l'Ajuntament de Cervià.

Va estudiar a l'escola de Cervià de Ter i després va fer Magisteri a l'Escola de Magisteri Femenina de Girona. Va ser la primera dona de la seva família en cursar estudis superiors.

Va estar activa com a mestra quaranta anys, desenvolupant la seva carrera professional majoritàriament en escoles rurals. Tan bon punt va acabar els estudis va anar a treballar a Vall-llobrega —acollida per un matrimoni d'ancians—, on va reactivar novament l'escola després d'anys sense mestra a temps complet. També va exercir als col·legis de Camallera, Colomers, Joanetes, Vilopriu i Palamós. Al final va acabar la seva carrera professional treballant vint-i-quatre anys a l'escola l'Aixart de Cervià de Ter, on es va jubilar el 2001.

És coneguda per gairebé tot el poble per haver estat mestra de diverses generacions

de cervianencs i cervianenques, però com a veïna de Cervià també ha intentat ser activa i participar en les activitats socials i culturals del poble. Ha estat molts anys lligada a la parròquia de Cervià, on ha dut a terme cursos de catequesi i també formava part d'un grup de dones que tenien cura de l'església amb la neteja i la decoració floral.

Les manualitats sempre li han agradat molt. Després de jubilar-se es va oferir voluntària per organitzar un grup de dones que es reunien cada setmana per fer treballs manuals: pintura de vidres, cosir roba... La seva creativitat no té aturador.

La Nati és mare, àvia i besàvia, i un exemple d'envelliment actiu. Participa en les activitats físiques i d'habilitats cognitives per a gent gran que s'organitzen des de l'Ajuntament i, com sempre ha fet, surt a caminar per l'entorn natural de Cervià i Raset, sobretot pels camins de les arbredes a prop del riu Ter.

Marina Vilalta Fajula

La força de la voluntat

OGASSA, 1927

La Marina és una dona vital, forta i amb molta força de voluntat. Va néixer en una família humil d'Ogassa que sempre s'havia dedicat al camp i al bestiar. Des de ben petita va començar a pasturar ovelles i sempre ha tingut molta estima tant al bestiar com a la terra. Com bé diu, "Amb el ramat t'ha d'agradar anar-hi. Jo l'estimo i s'ha de saber estimar".

Quan va esclatar la guerra civil, ella tenia 8 anys i explica que va viure situacions molt difícils. "Quan hi havia la guerra jo estava al camp amb les ovelles i m'amagava darrere els arbres arraulida quan sentia els avions, perquè tenia por que tiressin una bomba... Venien els soldats i s'enduïen els animals a la muntanya, i després els deixaven al cim i es perdien".

En casar-se va anar a viure a Bruguera i va tornar a fer de pastora, que és el que a ella li agradava i el que estimava. "Perquè et doni, el bestiar l'has de cuidar bé". La Marina també té molt en compte els gossos que sempre l'acompanyaven a pasturar i li feien companyia mentre cantava les cançons populars que havia après de petita. "Sense gos no vas enlloc! Més val un gos que mil pastors".

L'any 2022 la Marina va rebre el guardó de la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya en reconeixement de la seva trajectòria vital, vinculada des del primer moment a la ramaderia, un ofici imprescindible que és patrimoni de la nostra cultura i història. La seva devoció pel camp, la feina amb el bestiar i el manteniment de les tradicions orals de la comarca del Ripollès, participant en festivals com el Càntut, són exemples de la importància del treball al món rural i de la resiliència de les persones que s'hi dediquen.

L'any 2023 el periodista Abraham Orriols va escriure un llibre sobre la seva història, *Una vida a les muntanyes*.

Actualment, manté un petit ramat de 30 ovelles i alguna cabra. "Amb aquestes quatre ovelles que tinc jo, no es podria pas viure. S'haurien de tenir entre 200-300 ovelles per poder treure'n algun diner".

La Marina es defineix com una persona forta tot i les dificultats que li va tocar viure, però el que valora molt és la voluntat. "És la voluntat que importa, i trobar-se bé i tenir salut".

Laila Mai White

Ballar sense por, ballar sense judici

CAMPS DE REFUGIATS DE TINDOUF, 1986

Laila Mai White és artista multidisciplinària. Ballarina, fotògrafa, coreògrafa i artista visual. Va néixer als camps de refugiats de Tindouf, a Algèria. Als 7 mesos va contreure la poliomielitis i als 8 anys va ser acollida per una família a Celrà a través del programa "Vacances en pau". Aquest moment va marcar un punt d'inflexió a la seva vida, obrint-li noves portes i oportunitats. Tot i enfrontar-se a obstacles com l'assetjament escolar i els prejudicis socials, la Laila va trobar en el moviment un mitjà d'expressió. Ella mateixa explica que va començar a ballar a la seva habitació, a les fosques, permetent que els moviments naturals s'expressessin.

La trobada amb la Neus Canalias el 2014 va impulsar la seva carrera i li va permetre col·laborar amb importants artistes en l'àmbit nacional i internacional, com Cie BewegGrund, Alessandro Schiattarella, Jessie Brett, Antonio Quiles, Les Impuxibles i Annie Hanauer.

Paral·lelament, la fotografia es va convertir en la seva veu silenciosa, mitjançant la qual capturava

moments i emocions que transcendien les paraules. A través de l'objectiu, se submergia en un món íntim i personal, on se sentia més connectada amb la seva germana bessona. Ha dut a terme exposicions com "Dones Visibles" el 2019, organitzada per l'Ajuntament de Celrà, i "Miradas" a Sevilla el 2019.

En l'àmbit del videoart, la Laila explora la imatge en moviment com a eina per experimentar, explorar contrastos i provocar emocions. Ho fa amb projectes propis, com el documental *Filles de la llibertat* per a l'associació Valentes i Acompanyades el 2020, i també amb col·laboracions, com les projeccions de vídeo i fotografia per a la peça de dansa Forest, presentada a Suïssa el 2024.

La Laila expressa que la dansa segueix essent la seva llum, la seva oportunitat per sanar i per créixer, i manifesta sentir-se infinitament agraïda per haver trobat aquest art que li permet ser ella mateixa sense por i sense judici.

Proposta d'activitats

“**Dones rurals, dones de Girona**” és un projecte que podeu fer vostre. És una oportunitat per crear i programar activitats de sensibilització en matèria d'igualtat, des del vostre ajuntament, associació, centre cívic, centre educatiu, biblioteca, etc.

Tot seguit us presentem un llistat de propostes de possibles activitats vinculades al llibre i a l'exposició. Us convidem a fer créixer aquest llistat i compartir les vostres experiències amb les etiquetes #DonesRurals #DonesdeGirona.

Propostes per a centres educatius

Per a educació infantil i primària:

- Convidar una de les dones del llibre a fer una xerrada sobre la seva feina.
- Organitzar una sessió de contacontes per relatar algunes biografies.
- Convidar la il·lustradora del projecte, o una il·lustradora local, a fer un taller d'il·lustració sobre dones referents.
- Organitzar una visita a alguna de les granges, cultius o altres espais de treball que apareixen al llibre.

Per a secundària i batxillerat:

- Guiar treballs de recerca sobre temàtiques i àmbits que apareixen al llibre: l'evolució de la telefonia o la missatgeria, l'agricultura regenerativa, la viticultura, l'atletisme, etc.
- Proposar un treball multidisciplinari a partir d'entrevistes a les dones que apareixen al llibre.
- Organitzar debats o taules rodones entre l'alumnat sobre temes com la igualtat de gènere, la bretxa salarial, etc.

Propostes per a ajuntaments, centres cívics o entitats

- Programar un acte cultural en paral·lel a la inauguració de l'exposició: una peça de dansa, teatre, música, etc.
- Organitzar debats o taules rodones amb una o diverses dones que apareixen al llibre.
- Organitzar un acte amb un tast dels productes que elaboren les dones del llibre, cercant complicitats i maridatges (vins, cerveses, formatges, olis...).
- Fer entrevistes a les ràdios, televisions o revistes locals a les dones que surten al llibre i exposició.
- Crear un projecte participatiu i comunitari per fer un mural d'homenatge a les dones del municipi.
- Organitzar una ruta, itinerari o excursió per conèixer les granges, cultius o altres espais que apareixen al llibre.

Propostes per a biblioteques

- Fer un acte de presentació del llibre i l'exposició convidant una escriptora local.
- Proposar un club de lectura temàtic al voltant de les dones i el món rural.
- Exposar el llibre de forma conjunta amb altres obres i documentació relacionada.

Referències bibliogràfiques

Aquesta selecció bibliogràfica us permetrà conèixer una mica més algunes de les dones protagonistes del llibre.

Dolors Agullé Perpiñà

ABELLAN MANOVELLAS, Joan Anton; GRABULEDA SITJÀ, Josep. «Dolors Agullé Perpiñà». *Revista de Banyoles*, núm. 1047 (gener de 2021), p. 32-33.

BUSQETS ROS, Gemma. «Retrat incomplet». *El Punt Avui*, 14 de juny de 2021.

GRABULEDA SITJÀ, Josep. «Dolors Agullé, la primera fotògrafa banyolina», mostra virtual. www.calaix.gencat.cat, 2021.

Carme Barberà Margalef

VELASCO, Maria. *La Carmeta i el moll*, documental. 2017.

RIVAS, Mairena. «La Carmeta del Moll: “No em refredo mai, ni tinc reuma, ni em fan mal les cervicals, ni l’esquena”». *Setmanari Empordà*, 27 d’octubre de 2016.

Margarita Batlle Arpa

JOU, Xevi; BARRERA, Jordi. «Setanta anys del telèfon a Bordils». *La llera del Ter*, núm. 61 (tardor-hivern 2020), p. 41-43.

Mercè Bayona Codina

BAYONA CODINA, Mercè. *Poesia, 1920/1972*. Girona: Palverd ed., 1989.

RAMILO, CARMÉ. «Concepció Carreras, Maria Mercè Devesa, Rosa Sacrest i Mercè Bayona, la poetització del paisatge olotí». *Revista de Girona*, núm. 223 (març-abril 2024), p. 60-70.

ALBERT I CORP, Esteve. *Les cinc branques: poesia femenina catalana*. Barcelona, 1975. ISBN 84-400-8407-2.

Anita Cabretosa Ferrés

FUENTES, Sònia. «Recuperen la memòria tèxtil de les dones de la “fàbrica dels jerseis”». *Setmanari Empordà*, 9 de gener de 2024.

Carme Casacuberta Comas

NAGY, Zoltan. *Reinas de copas. Las grandes mujeres del vino*. Editorial Tolosa Wine books, 2017.

Guia dels millors 100 vins i caves de Catalunya. Editorial Tolosa Wine books, 2017.

ROMERO, Lluís. *Vins autòctons: Els millors monovarietals catalans fets amb raïms tradicionals*. Editorial Cossetània, 2020.

Quima Casas Carreras

«Joaquima Casas Carreras». *Enciclopèdia de l’esport català*. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.

MARTÍ, Rosa. «Quima Casas: “Cuando empecé, nadie me entendía. Decían que estaba loca”». *Runner’s World*, gener 2020.

MAS, Dimas. *Mi primer maratón: Experiencia y ciencia de una carrera mítica*. Editorial Paidotribo, 12 d’abril de 2001, p. 65–71. ISBN 978-84-8019-594-2.

Anna Espelt Delclós

CONDE, Laura. Anna Espelt. «De vegades fas el vi que vols i de vegades els vins et fan a tu». *Cupatges.cat, vins i gastronomia a la xarxa*, 14 de març de 2024.

GARCÍA-ARBÓS, Salvador. «Tres generacions al capdavant d’Espelt, una de les 250 empreses més dinàmiques». *El Punt Avui*, 26 de juliol de 2009.

Brigitte Garolera

MARTÍN, Míriam. «Coneixem a la Brigitte Garolera, responsable d’una explotació d’oví a Serinyà». *Plaestanydigital.cat*, 6 de març de 2024.

GÜIBAS GUILANA, Eva. «Pastors i transhumància». *Revista Les Garrotxes*, dossier 31 (primavera-estiu 2023). Editorial Gavarres.

BUTRON PARRA, Inés. *Dones ramaderes: 36 mirades de futur d’un ofici ancestral*. Ed, Cossetània, 2022.

FOLCH, Mercè. «La Brigitte i l’Albert, vides lligades a la terra». *3cat*, reportatge, 25 de febrer de 2022.

Catalina Jacomet Perpinyà

VELASCO BECH, Maria. *Vull ser pastora*. *3cat*, documental, 8 de març de 2022.

VILÀ BARTIS, Cristina. «Cati Jacomet, la pastora més “bella” de l’Empordà». *Setmanari Empordà*, agost 2020.

GUZMÁN, Isabel. «La Cati, pastora de Pedret». *Pastors i transhumància, Revista Alberes*, núm. 20 (tardor-hivern 2018).

Nuri Madeo Salvà

FONT ROVIRA, Francesc; MADEO SALVA, Nuri. *Agricultura regenerativa. El perquè, el com i el què*. Editorial Mundi-Prensa, 2022.

Barbara Magugliani Maggiolini

INGOLD PRADEL, Lea. «De la importancia del paisaje, Barbara»_Blog Cata, 2 de febrer de 2023.

BONET, Txell. «Agricultura vs. biodiversitat». *Podcast Arrels*.

GÓMEZ PALLARÉS, Joan. *Vinos Naturales en España*. RBA llibres, 2018.
ISAMAT, Clara. *Raíces del vino natural*. SD Edicions, 2017.

Cecília Marín Gratacós

BONET, Ester. «Cecília Marín Gratacós, pionera en la fecundació artificial i represeliada pel règim franquista». Quan el metge és doctora, *Revista de Girona*, gener-febrer 2022, p. 330.

GALOFRÉ, Jordi; GRABULEDA, Josep: «La dona a Banyoles. III. Cecília Marín». *Revista de Banyoles*, núm. 889 (juliol-agost de 2007), p. 28-29.

CARRERAS DE CABRERA, Francesc Xavier. «Dra. Cecília Marín, primera col·legiada». *Butlletí del Col·legi de Metges de Girona*, núm. 78 (abril de 2007), p. 18-19.

Nuri Mercader Valls

«Descobrim com s’elaboren els recuits». Reportatge del programa *Plaça d’Estiu* de TV Costa Brava. 22 d’agost de 2023.

Judit Nadal Feixas

COLLELL, Elisenda. «Els pastors demanen pas en la prevenció d’incendis forestals». *Diari de Girona*, 28 de juliol de 2021.

FONT, Francesc; FERNÁNDEZ, Mònica. «Ramaderia regenerativa amb cabres». *The Regen Podcast*, episodi 17. Disponible al web The Regen Academy.

Empar Pagès Pinsach

SANTANA, M. Victoria. «Pioneras en la aeronáutica española». *Sociedad Aeronáutica Española*, 8 de març de 2020. Disponible en línia.

GARCIA ALGILAGA, David. «La primera dona pilot d’helicòpter». *Revista de Girona*, Vol. 300 (2017), p. 96-97.

Pepita Palomeras Maspoch

FIGUERAS, Kiko; VEGA, Salvador. «Conversa amb Pepita Palomeras. Una pionera de l’esport vergelità». *Revista País Petit, la revista de Verges*, gener de 2006.

Conxita Pijuan i Casadevall

PIJUAN CASADEVALL, Conxita; REBOLLO, Montserrat. *Conxita Pijuan i Casadevall. Remeiera de Llagostera*. Editors: Xavier Uriart i Lola Puig, maig 2011. ISBN Gi-687-2011.

Judit Piñol Castillo

«Com fan cervesa artesana a doskiwis brewing». *El suplement de Catalunya Ràdio*, 28 de gener de 2023. Disponible a la plataforma 3cat.

MORENO, Patrícia. «Judit Piñol, la modelo que dejó su carrera en Londres para irse al campo catalán a crear una cerveza artesanal». *Vogue*, 26 de març de 2020.

Elvira Pujol Font

Lluny del blau. L’última farera del Cap de Creus. Grup Cultural Club, any 2017. Reportatge disponible a Youtube.

TORRA, Eulàlia; CARBONELL, Eliseu. «Les dones i el mar», XII Premi de Recerca Ricart i Giralt, volum 21 de la col·lecció *Estudis*. Museu Marítim de Barcelona, 2015. Llibre disponible en obert al blog del Museu Marítim de Barcelona.

SOLER, Marc. *Els fars de Catalunya. Un viatge sentimental per la costa*. La Magrana, 2007.

Imma Puigcorbé Sabata

PUIGCORBÉ, Imma. *Vaques. Històries d’una veterinària rural*. Ed. Cossetània, 2024.

Cristina Sabeña Sabater

La dona emprenedora a Forallac. Documental de l’Ajuntament de Forallac, 2022. Disponible a Youtube.

Maria Rosa Sans Tintó

BASTONS, C.; BASTONS, M. *Dones de les terres gironines que han fet història*. Barcelona: Ed. Base, 2018.

GELIS, Pere. «Una dona avançada al seu temps». *Revista Les Garrotxes*, núm. 11 (primavera-estiu de 2013).

Pàgina web de la Fundació Maria Rosa Sans: www.fundaciomrsans.org

Dolors Solés Bonany

«Retrat de la Dolors de Can Malhivern». Alumnes de l’escola de Bordils, dins del programa *Cinema en curs de pedagogia del cinema a escoles i instituts*. Curs 2017-2018. Disponible a Vimeo.

«Entrevista a Carles Joher. El noi de Can Malhivern de Bordils». *La llera del Ter*, núm. 42 (hivern 2006-2007), p. 32-34.

Pilar Solés Payet

MASANA RIBAS, Rosa Maria. *Llevadores i infermeres gironines. Volum II: El Gironès, L’Alt Empordà, La Garrotxa, La Cerdanya, El Pla de L’Estany, El Ripollès i La Selva*. 2014.

CABEZAS HORNO, Agnès; SOTO LARA, Sandra; PI COMPAÑÓ, Xavier. *Explorant antics camins, records i vivències de la gent gran de Celrà*. Ajuntament de Celrà, 2004.

MASANA RIBAS, Rosa Maria. «Pilar Solés i Payet. 44 anys fent de llevadora i practicant als pobles de Bordils i Celrà». Entrevista publicada a la revista *La llera del Ter*, núm. 29 (octubre 2003).

Dolors Soy Segui

MASÓ, Marta; SAU, Pep. «Retrat de família. Mas Llastanosa de Vallfogona del Ripollès». *Revista Les Garrotxes*, núm. 25 (primavera-estiu 2020), p 16-21.

Plàcida Vidal Vila

PUJADO, Judit. «Plàcida Vidal Vila, la remeiera de Vilarnadal». *Revista de Girona*, núm. 305.

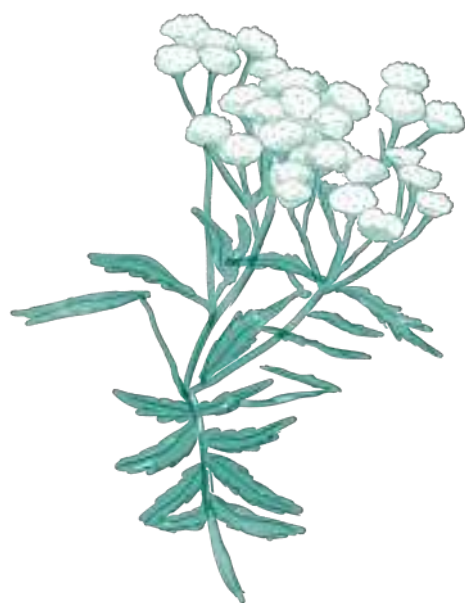
Marina Vilalta Fajula

ORRIOLS, Abraham. *Una vida a les muntanyes*. Ara Llibres, 2024.

ALFARO LUCAS, Anna. «La creació es diu Marina». *LA MIRA*.

Laila White

«Ballar amb les crosses». Entrevista al programa *Planta Baixa* de TV3. 26 d’octubre de 2021. Disponible al web: www.lailawhite.net

Agraïments

“Dones rurals, dones de Girona” és un projecte col·laboratiu i ha estat possible gràcies a les aportacions de molts ens locals i comarcals, entitats i persones a les que volem agrair la implicació.

Volem donar les gràcies a tots els Ajuntaments que han col·laborat amb les seves aportacions i a les persones que ens ho han fet possible dins d'aquests. Alcaldes i alcaldesses, regidors i regidores i personal tècnic que han posat el seu granet de sorra fent propostes, aportant informació i fins i tot a vegades fent-nos aclariments sobre biografies entrelaçades. Per tant, moltes gràcies als Ajuntaments d'Agullana, Banyoles, Bordils, Blanes, Camós, Capmany, Cassà de la Selva, Celrà, Cervià de Ter, L'Escala, Forallac, Les Planes d'Hostoles, Llanars, Maçanet de la Selva, Olot, Osor, Palafrugell, Pedret i Marzà, Rabós d'Empordà, Torroella de Fluvià, Sant Climent Sescebes, Sant Feliu de Pallerols, Siurana d'Empordà, Ullastret, Vallfogona del Ripollès, Verges, Vidreres i Vilajuïga.

També al Consell Comarcal de l'Alt Empordà, al Consorci de Benestar Social del Ripollès, al Museu de l'Escala, a l'Escola Agrària i Forestal de Santa Coloma de Farners i a la Cooperativa Foresterra.

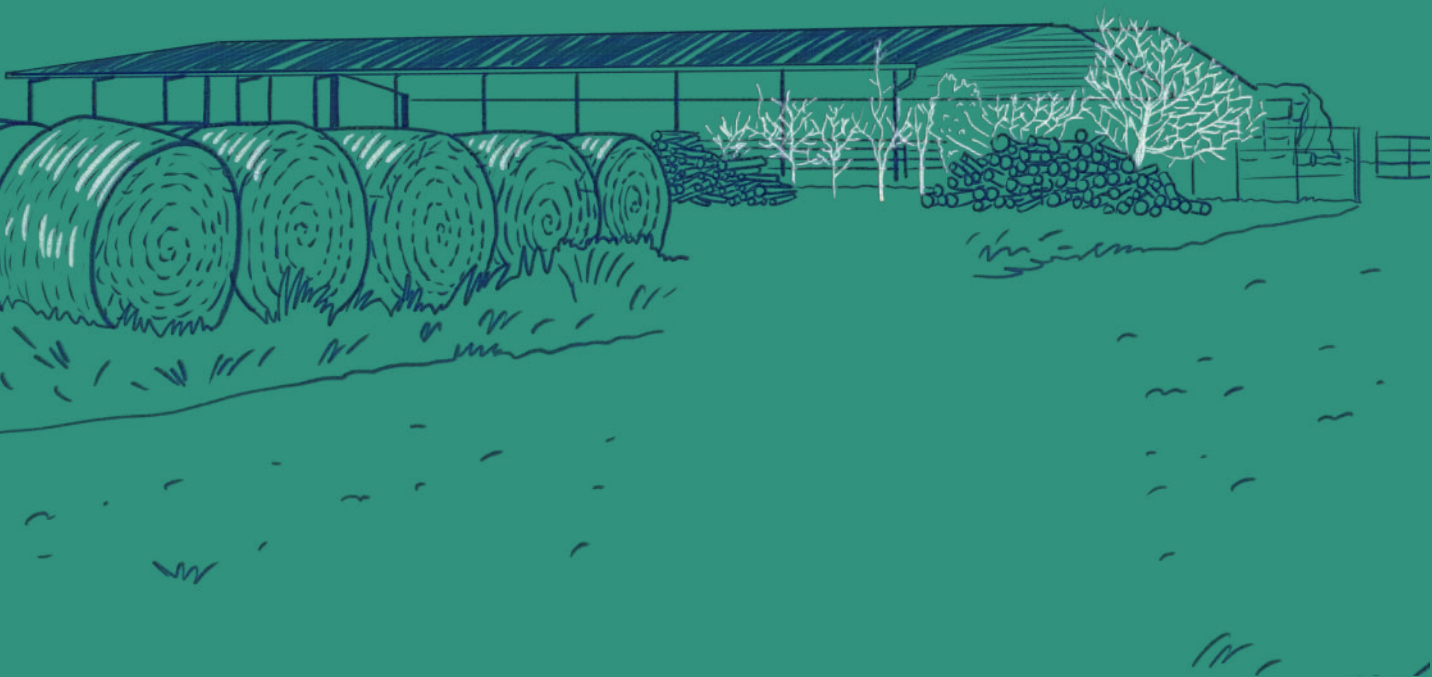
A la Xarxa de Dones de Caldes de Malavella i a l'Associació de puntaires de Girona.

A l'Eva Torrentà Costa, tècnica del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural i al personal de les oficines comarcals del Departament a Girona.

A totes les companyes dels Serveis Territorials del Departament d'Igualtat i Feminismes a Girona.

I, per acabar, el nostre sincer agraïment a totes les dones que han volgut formar part d'aquest recull i també a les seves famílies.

 Dones rurals
Dones de Girona

 **Generalitat
de Catalunya**

